

♦ Výsledky sčítania obyvateľov. Grafiku vytvorila Radka Riňáková Repková

O číslach

Milí čitatelia, držíte v rukách štvrté číslo z ročníka 2021. Obsah novín sme uzatvorili 14. februára 2022. Pri číslach ešte zostaneme.

Štatistický úrad Slovenskej republiky zverejnil prvé výsledky sčítania obyvateľov, ktoré prebiehalo v roku 2021 buď priamo v online priestore alebo neskôr s pomocou sčítacích komisárov. Výsledky hlavných „čísel“ vidíte vyššie v grafike.

Ak by sa obyvatelia mohli prihlásiť len k jednej z národností, oficiálny počet Rómov by na Slovensku poklesol (oproti sčítaniu pred desiatimi rokmi). Keďže sme si mohli určiť aj druhú národnosť, počet Rómov je o trochu vyšší, no stále je to výrazne menej ako odhadovaný počet Rómov na Slovensku. Zaujímavý je údaj o materinskom jazyku. Viac o výsledkoch sčítania nájdete v tomto čísle. Počkáme si aj na to, ako bude výsledky interpretovať štát.

V čísle sa pozrieme na návštevu premiéra Eduarda Hegera v rómskych lokalitách. Ich stav sa aj napriek vyčleneným prostriedkom dlhé roky nemení. Spomínam si, ako som okolo roku 2005 chodil do obcí, kde s pomocou eurofondov slávnostne otvárali kanalizácie a vodovody. Za 17 rokov sme sa ďaleko neposunuli.

Súčasťou čísla sú aj dôležité archívne udalosti, na ktoré by sme nemali zabudnúť. Samozrejme, nechýba ani rozhovor a pôvodná autorská tvorba rómskych spisovateľov.

Prajem vám príjemné čítanie.

Roman Čonka,
šéfredaktor Romano nevo lil

Štátny pedagogický ústav predstavil nový vzdelávací portál

Bratislava 18. januára 2022 (RNE/TS) – Školy a pedagógovia môžu využiť inovatívnu online platformu, ktorá výrazným spôsobom skvalitňuje vzdelávanie žiakov a študentov o rómskej kultúre, histórii a jazyku. Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ) pripravil pre učiteľov a širšiu pedagogickú verejnosť nový vzdelávací a metodologický portál *www.spolu-together-jekhetane.sk*. Podľa riaditeľky Miroslavy Hapalovej je podpora úspešnosti rómskych žiakov a žiačok vo vzdelávaní jednou z priorit Štátneho pedagogického ústavu.

„Časť našich aktivít sa preto zameriava na rozvoj kompetencií učiteľov a učiteliek, ale aj ďalších zamestnancov škôl v oblasti využívania rómskeho jazyka, začleňovania informácií o rómskej histórii a kultúre do vyučovacieho procesu. Verím, že pripravený portál bude pre nich užitočným a praktickým nástrojom,“ uviedla Miroslava Hapalová.

Novinka ponúka komplexný prehľad učebných a metodických materiálov, podporných študijných materiálov, vzdelávacích aktivít a tréningov pre učiteľov a ďalší pedagogický personál pôsobiaci v školách so žiakmi z rómskych komunít.

Portál *Spolu-together-jekhetane.sk* je zameraný na oblasť rómskeho jazyka, rómskej kultúry, rómskej histórie, interkultúrnej výchovy a vzdelávania v oblastiach ľudských práv a demokratického občianstva. „Uľahčí využívanie rôznych digitálnych vzdelávacích materiálov pri výučbe rómskeho jazyka, rómskej kultúry a rómskej histórie, ako aj pri zavádzaní nových pedagogických prístupov vo vzdelávaní detí a žiakov z rómskych komunít. Ďalej prostredníctvom vzdelávacích aktivít a tréningov umožní sietovanie slovenských škôl so žiakmi z rómskych komunít, učiteľov, ako aj výskumných a odborných pracovníkov,“ upresnil Jozef Facuna zo Štátneho pedagogického ústavu.

Vzdelávací portál je určený pre učiteľov materských, základných a stredných škôl, asistentov učiteľov a vychovávateľov, výskumných a odborných pracovníkov, manažment škôl a tiež širšiu pedagogickú verejnosť.

Spustenie inovatívneho portálu *Spolu-together-jekhetane.sk* sa podľa pracovníkov Štátneho pedagogického ústavu stretlo s pozitívnym ohlasom.

„V našej dlhoročnej praxi sme sa nestretli s podobným vzdelávacím nástrojom v rámci Slovenska. Sú tu veľmi užitočné informácie pre celý manažment škôl, hlavne pri vzdelávaní rómskych detí, príp. v školách, kde je vyso-

O nás

O projekte

Aktuality

Tlačové správy

Kontakty

Prihlásiť sa

ŠPÚ ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

Spolu s Rómami dosiahneme viac

Tvorba učebných materiálov

Prečítajte si viac

Spolu s Rómami dosiahneme viac • Together with Roma, we will achieve more • Jekhetane le Romenca buter keraha

Working together for a green, competitive and inclusive Europe

Aktuality

Zobraziť všetky →

AKTUALITY / 17.01.2022

Školenie školiteľov v oblasti ľudských práv a demokratického občianstva

Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ) v spolupráci s

AKTUALITY / 11.01.2022

Interkultúrne vzdelávať v školách so žiakmi z rómskych komunít

Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ) pripravuje inovatívny

AKTUALITY / 03.12.2021

Priprava pedagógov na štátnu jazykovú skúšku z rómskeho jazyka pokračuje

ké percento rómskych žiakov. Nájdu tu informácie o vzdelávacích projektoch aj pre učiteľov, asistentov, vychovávateľov. Následne to pomôže aj rómskym žiakom pri prekonávaní bariér, s ktorými sa môžu v školách stretnúť – kultúra, jazyk, metódy výučby a podobne,“ uviedla Jana Tomová, riaditeľka Súkromnej spojenej školy a Súkromného gymnázia s vyučovaním rómskeho jazyka v Kremnici.

Podľa jej slov môžu informácie na tomto portáli pomôcť aj pri výmene skúseností medzi riaditeľmi, učiteľmi a asistentmi. „Vieme si predstaviť, že môžeme prispievať svojimi pedagogickými skúsenosťami a zdieľať ich s pedagogičkami a pedagógmi. ŠPÚ sa tak stane, okrem iného, sprostredkovateľom medzi školami, ktoré sa zaoberajú inklúziou rómskych žiakov do vzdelávacieho systému na Slovensku. Toto tu doteraz chýbalo,“ dodala Jana Tomová.

Platforma ponúka komplexný prehľad o učebných materiáloch, metodických a pod-

porných študijných materiáloch, vzdelávacích aktivitách a tréningoch pre učiteľov a širšiu pedagogickú verejnosť, manažment škôl, výskumných a odborných pracovníkov.

Na stránke si pedagógovia nájdu tiež podklady, ktoré im pomôžu zdokonaľovať sa v rómskom jazyku, materiály o kultúre a zvykoch Rómoch.

„Vítame túto iniciatívu Štátneho pedagogického ústavu. Aj naše školy s vyučovaním rómskeho jazyka a rómskej kultúry a reálií, ktorých zriaďovateľom je Kultúrne združenie občanov rómskej národnosti Košického kraja, n. o. budú využívať pre pedagogické účely vzdelávací portál,“ uviedla Irena Adamová, zakladateľka Súkromnej pedagogickej a sociálnej akadémie v Košiciach.

Podľa lektorky rómskeho jazyka a spolupracovníčky ŠPÚ Evy Gašparovej vzdelávací portál určite pomôže učiteľom, ktorí vyučujú predmet Rómsky jazyk a literatúra

v základných a stredných školách, pretože na portáli nájdu podporné učebné materiály z rómskeho jazyka, kultúry a histórie Rómov a tiež odborné publikácie a metodiky podporujúce interkultúrne vzdelávanie v školách s vyšším zastúpením žiakov z rómskych komunít. „Veľmi pozitívne sú informácie o už zrealizovaných a prebiehajúcich projektoch. Vzdelávací portál je prehľadný, ľahko použiteľný, zrozumiteľný,“ doplnila Eva Gašparová, ktorá pôsobila v školstve od roku 1977.

Web *Spolu-together-jekhetane.sk* je súčasťou projektu s názvom Inovatívne vzdelávanie učiteľov s cieľom zvýšiť ich interkultúrne kompetencie vo vzdelávacom procese rómskych žiakov. Známy je pod sloganom Spolu s Rómami dosiahneme viac v rámci programu Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov financovaného z Nórskeho grantu a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Štatistický úrad zverejnil výsledky sčítania obyvateľov. Rómčina je tretím najpočetnejším materinským jazykom na Slovensku

Bratislava 20. januára 2022 (RNE) – Štatistický úrad SR zverejnil v januári 2022 výsledky na úrovni obcí vrátane zverejnenia počtu trvalo bývajúcich obyvateľov v jednotlivých obciach. K dispozícii sú základné údaje o veľkostných skupinách obcí, o krajine narodenia, o vekovej štruktúre podľa jednotiek veku, o náboženskom vyznaní, národnosti, ďalšej národnosti a materinskom jazyku.

Veľa alebo málo?

Dôležité údaje pre Rómov sú z výsledkov sčítania v troch základných údajoch. Ako prvú národnosť si rómsku národnosť v sčítaní uviedlo 67 179 obyvateľov. Ľudia však mali možnosť uvádzať aj druhú národnosť. Pri

tejto voľbe sa k Rómom prihlásilo 88 985 obyvateľov. Zaujímavým údajom je aj možnosť voľby materinského jazyka. Ten si v sčítaní uviedlo 100 526 obyvateľov.

Ak sa na výsledky pozrieme podľa krajov, v Prešovskom kraji má rómsky materinský jazyk 53 677 obyvateľov. V Košickom kraji si rómsky jazyk zvolilo 35 766 obyvateľov. V Banskobystrickom kraji sa k rómskemu jazyku prihlásilo 3 984 obyvateľov, v Nitrianskom 3 841, v Žilinskom 868, v Trenčianskom 163, v Trnavskom 1974 a v Bratislavskom 253 obyvateľov.

Rómčina je tak tretím najpočetnejším materinským jazykom na Slovensku. Najväčší podiel má

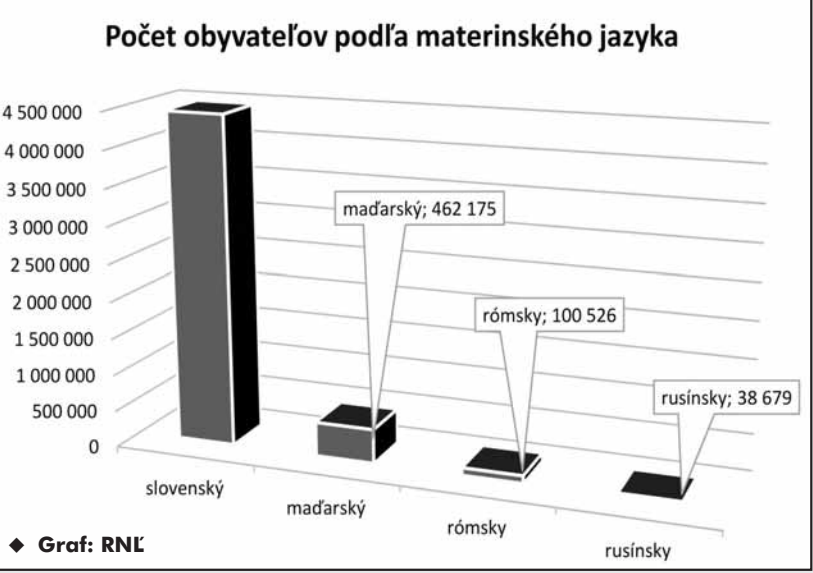
v Prešovskom a Košickom kraji (nad 4 %).

Najviac Rómov si ako prvú národnosť podľa sčítania uviedlo v Prešovskom kraji (28 141), nasleduje Košický kraj (24 291), za ním je Banskobystrický kraj (8 479). Ako druhú národnosť si rómsku národnosť označilo 37 020 obyvateľov Prešovského kraja, 29 638 v Košickom kraji, 13 748 v Banskobystrickom kraji, 2 848 v Nitrianskom kraji.

Otázku o ďalšej národnosti vyplňali najčastejšie obyvatelia Prešovského (12 %) a Košického kraja (9 %).

Dôležitá bude interpretácia

„Nová koncepcia integrovaného a plne elektronického sčítania

potvrdila v slovenských podmienkach správnosť prechodu od tradičného sčítania ku kombinovanému sčítaniu a priniesla skvalitnenie údajov,“ uviedla generálna riaditeľka sekcie sociálnych štatistík a demografie Štatistického úradu SR Ľudmila Ivančíková.

„Sčítanie obyvateľstva znovu potvrdilo, že Slovensko je mul-

tietnická krajina, v ktorej vedľa seba žije väčšinové slovenské obyvateľstvo a príslušníci národnostných menšín. Je nesmierne dôležité, aby si národnostné menšiny vedeli svoje opodstatnené potreby naformulovať s cieľom rozvíjať svoju identitu a čeliť asimilačným trendom. Bez efektívnej spoluúčasti štátu a samospráv-

Efektívne využitie zdrojov pomôže celej obci. Vo Fričovciach potiahnu vodovod cez celú obec za peniaze pre Rómov

Obec Fričovce sa nachádza v okrese Prešov. Žije v nej viac ako tisíc obyvateľov, z ktorých tvorí asi pätinu rómska komunita. Podľa starostu Jána Mikulu sa obec pyší štyrmi národnými kultúrnymi pamiatkami, bohatou históriou, kultúrou a spoločenskými organizáciami, ktoré v nej aktívne pôsobia. V obci je na 75 % vybudovaná kanalizácia a vodovod pre celú obec budú realizovať aj vďaka prítomnosti miestnej rómskej komunity.

Na seba nadväzujúce projekty

Privítanie vládnej návštevy sa udialo na patričnej úrovni, deti vzácnu návštevu vítali chlebom a soľou. Žiaľ, tie rómske medzi nimi neboli. „Chcem sa poďakovať predsedovi vlády SR, že nás navštívil a hlavne za to, že si vypočul všetky problémy, ktoré nielen nás, ale aj obce na Slovensku vo všeobecnosti kvária a trápia. Naozaj bol to konštruktívny dialóg v smere hľadania riešení,“ povedal na tlačovej konferencii starosta obce.

„Nachádza sa tu osada, ktorá je v bezprostrednej blízkosti obce, susedmi sú aj majoritní občania,“ hovorí nám starosta Ján Mikula. Rómovia sa nachádzajú aj na druhej strane obce v časti Gazdovec či Stavba v bývalých objektoch poľnohospodárskeho družstva, ktoré si odkúpili. „Minulý rok sme vybudovali kanalizačný zberač pomocou peňazí z Envirofonde. Ľudia v rómskych komunitách majú nekvalitnú vodu, preto sa tento rok bude budovať vodovod. A hneď nato sa tam za pomoci už schváleného projektu Podpora infraštruktúry v miestnej osade začne s výstavbou komunikácií, ale aj výstavba nového chodníka zo západnej strany,“ vysvetlil starosta.

Obec podľa jeho slov vôbec neváhala či vstúpi do tohto projektu, lebo problém s vodou je u nich veľký. Má to dve príčiny. „Jednak neodkanalizovanie susedných obcí, čo spôsobuje nedostatok kvalitnej pitnej vody a druhú príčinu – nedostatok vody – spôsobila diaľnica, ktorá sa vybudovala a narušila nám žriedla,“ informoval Ján Mikula. Obec doteraz nemala možnosť uchádzať sa o projekt, keďže podpora bola určená len pre obce do

tisíc, alebo pre obce nad dvetisíc obyvateľov. Pravidlá sa zmenili a Fričovce to hneď využili. V obci realizujú aj iné projekty.

„Tento projekt nie je určený len pre rómske komunity, aj keď prioritne vedie celou trasou do rómskych komunít, prechádza celou obcou, takže sa môžu napájať aj občania väčšinovej skupiny, taktiež napojíme materskú školu, ktorá je vo výstavbe a tiež je financovaná zo zdrojov Európskej únie. Je to veľmi efektívna stavba, keďže je vodovod samospádový – bez elektrickej energie, bude nákladovo veľmi lacný a spravovať si ho budeme cez naše združenie obcí. Predpokladá sa, že nákladovosť a cena za vodu bude pomerne nízka,“ spresňuje plány starosta.

Starostovi obce sme ešte položili niekoľko otázok.

Aká je kvalita bývania miestnych Rómov?

Pokiaľ ide o miestnu časť Stavba, tam sú pozemky vysporiadané a ľudia sú vlastníčkami domov aj pozemkov. V časti Gazdovec obývajú obytný dom, ktorí je vo vlastníctve súkromnej osoby, pozemok pod ním je nevysporiadaný a je vo vlastníctve štátu. Osadu tvoria klasické murované domy, je tam aj bytový dom vo vlastníctve obce. Najväčším problémom sú pozemky, ktoré sú nevysporiadané, a to je problém dlhodobý, ešte z čias socializmu.

Veľkým problémom pre Fričovce je nedostatok pitnej vody. Ako si ju v súčasnosti zabezpečujú Rómovia v osade?

Teraz sú tam tri studne. Obec predminulý rok realizovala ďalší vrt, ktorý chcela napojiť na vodovod a čerpať z neho vodu. V pro-

nych orgánov to však neprinesie očakávaný efekt. Ako splnomocnenec budem aj so svojím úradom pri dosahovaní týchto cieľov naďalej aktívny,“ uviedol László Bukovszky, splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny SR.

Podľa jeho slov zverejnené čísla veľa prezrádzajú o etnickom pôvode našich občanov a sú výsledkom, ktorý odzrkadľuje obraz našej spoločnosti. „V prvom rade vypovedajú o tom, že pri vyplňaní otázok týkajúcich sa národnosti a materinského jazyka zohrala silnú rolu väzba k etnicite. Nepochybne je to výsledok osobného rozhodnutia človeka, ale tieto údaje nič nevypovedajú o tom, ako sa občania v každodennom živote stavajú k svojej identite. Politici a predstavitelia národnostných menšín musia brať do úvahy objektívne výsledky a začať s nimi pracovať tak, aby národnostnú politiku postavili na reálnych základoch s reálnymi cieľmi, v ktorých sa nájde každý príslušník ná-

rodnostnej menšiny. Slovensko nesmie zabudnúť na svoje vzácné a pestré kultúrne a jazykové bohatstvo. Preto je potrebné, aby sme porozumeli cieľom a potrebám národnostných menšín, a tak pomáhali zachovať bohatú identitu Slovenska,“ dodal.

Ale pozor!

Nad výsledkami sčítania sa pozastavil aj splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ján Hero. „Tieto zistenia neodrážajú reálny počet Rómov a Rómok na Slovensku. Údaje zo sčítania hovoria o počte občanov SR, ktorí sa prihlásili dobrovoľne k rómskej národnostnej menšine,“ upozornil na sociálnej sieti.

Ako ďalej spresnil, zo zisťovania Atlasu rómskych komunít 2019 vyplýva, že v 825 obciach zaradených do atlasu žije cca 417 tisíc Rómov a Rómok.

„Atlas rómskych komunít v žiadnom prípade nepredstavuje nejakú formu cenzu str. 15 >>>

♦ Starosta obce Fričovce Ján Mikula. Foto: Matúš Chovanec/RNL

♦ Rómska komunita vo Fričovciach. Foto: Matúš Chovanec/RNL

jekte, ktorý budeme teraz v najbližšom čase realizovať, pôjde o zabezpečenie kvalitnej a efektívnej vody. Efektívnej z hľadiska energií, keďže ide samospádom, budeme napájať nielen rómsku osadu, ale celú obec z tohto zdroja.

Pracujú vo vašej obci odborníci z pomáhajúcich profesií?

Veľmi aktívne pôsobí terénna sociálna práca v komunite, taktiež tu pôsobila miestna občianska poriadková služba (MOPS). Od marca bude pôsobiť znovu, keďže nám bola schválená žiadosť o poskytnutie nenávratného finančného príspevku. V osade pôsobí projekt Zdravé regióny, vypomáha aj asistenciu v miestnej škole.

Aká je u vás pandemická situácia?

Až nadštandardne dobrá, sme v tej lepšej polovici. Tak v obci, ako aj v osade je zaočkovanosť celkom dobrá, dá sa povedať, že v osade je ešte vyššia. Nezaznamenávame nejaké vážne prípady ochorenia Covid 19.

Text: Roman Goroľ, foto: Matúš Chovanec

♦ Ilustračná fotografia. Foto: archív RNL

V doktorandskom štúdiu neexistujú limity

♦ Peter Sivák. Foto: Marcel Mravec/archív Rómsky vzdelávací fond Slovensko

Peter Sivák je mladý, dvadsaťšesťročný vedec zo Svidníka, ktorý v súčasnosti študuje v poslednom ročníku doktorandského štúdia na Fakulte baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií Technickej univerzity v Košiciach. Jeho vzorom je Albert Einstein, baví ho fyzika a je veľkým propagátorom slnečnej energie.

Pochádzate zo Svidníka, vyrastali ste a ešte stále žijete na sídlisku medzi majoritou. Aké ste mali vzťahy so susedmi?

Boli sme jediná rómska rodina v širšom okolí. A čo sa týka vzťahov, tie boli rôzne. Väčšinou dobré, ale našli sa aj takí, ktorí na mňa ukazovali a dali mi pocítiť, že som iný. Neskôr som pochopil, že to, že som iný je moja výhoda, nie nevýhoda. Aj keď v detstve, keď som mal asi šesť rokov som to chápal inak. Postupom času som prišiel na to, a aj moje okolie, že je to moja výhoda a aj tí, ktorí mi niekedy dali pocítiť, že medzi nich nepatrím sa neskôr stali uvedomelými a dnes máme úplne normálne kamarátske vzťahy.

Po základnej škole ste šli na gymnázium.

Ja aj môj brat sme vedeli, že pôjdeme študovať na vysokú školu, z tohto dôvodu sme išli študovať práve na gymnázium. Gymnázium Duklianskych hrdinov vo Svidníku patrilo medzi najlepšie na Slovensku. Pre mňa bolo dobré v tom, že sme sa učili to, čo na základnej škole a ja som si mohol vybrať to, čo ma bavilo. Zistil som, že ma baví prírodné vedy – fyzika, matematika, chémia.

Zrejme ste nemali rómskych spolužiakov. Dávali vám spolužiaci pocítiť, že ste iný?

V triede som bol jediný Róm, na škole sme boli dvaja alebo traja. Určite som niekedy pocítoval, že učitelia sa viac pýtali mňa ako ostatných spolužiakov. Bol to možno nezvyk vidieť na gymnáziu Róma. Viem, že teraz na gymnáziu študuje oveľa viac Rómov. Určite som vnímal nejaké náznaky diskriminácie, ale vedel som to otočiť v môj prospech a začal som sa snažiť viac. Možno to ma dostalo tam, kde som dnes. Bola to skrytá výhoda v nevýhode.

Po gymnáziu vaše kroky smerovali na Technickú univerzitu v Košiciach.

Od štyroch, piatich rokov som pozeral televíziu a narazil som na zaujímavý žánér, na dokumenty. Boli to dokumenty o vesmíre, o fyzike, o Einsteinovi, a to ma tak zaujalo, že som si povedal, že toto je niečo, čo dokážem sledovať celý deň. Moja mama mi hľadala v televíznom programe, kedy to ide a ja som bol nalepený na obrazovku. Keď som si vyberal vysokú školu, pozeral som odbory, kde sa dá študovať práve fyzika. Našiel som odbor Využívanie alternatívnych zdrojov energie a niečo vo mne mi povedalo, že to je práve to, čo by som mal študovať. Vždy ma lákala obnoviteľná energia, t. j. energia zo slnka, vody alebo z biomasy. Písal som bakalársku prácu o využívaní zbytkovej vody, ktorá vzniká pri vý-

fukovom kondenzáte. Chcel som napísať niečo, zistiť niečo, prísť na niečo, vyriešiť nejaký problém, ak to funguje, prečo to funguje, debatovať o tom s ďalšími ľuďmi.

Išli ste teda smerom k zelenej energii, k environmentalistike, čo je v súčasnosti dosť preferované.

Áno, environmentalistika, zelená energia, využívanie obnoviteľných zdrojov patrí medzi top témy v súčasnosti. Tento odbor som začal študovať v roku 2014 spolu so svojimi tromi spolužiakmi. Niektorí učitelia na gymnáziu nechápali, prečo sa chceme vydať práve týmto smerom. V tom čase boli preferované skôr iné odbory – medicína, biochémia, informatika. My sme sa vydali iným smerom, no už vtedy mal tento odbor silný potenciál. Neskôr som zistil, že aj celý finančný systém je naviazaný na udržateľný rozvoj, ktorý sa ľudstvo snaží udržať. V súčasnosti sa zaoberám hlavne slnečnou energiou.

Ako študent ste dosiahli úspechy na vedeckých súťažiach.

V prvom ročníku inžinierskeho štúdia som raz počul rozprávať mladého inžiniera o obnoviteľných zdrojoch energie, o fotovoltaike, o solárnej energii. Mal za sebou aj nejaké stáže v tejto oblasti. Nedalo mi sa neopýtať, kde bol, čo robil a vypýtal som si nejaké kontakty. Dal mi adresy asi desiatich firiem, ktoré sa venujú práve obnoviteľným zdrojom energie. Ako študent som si aj ja hľadal brigádu a kontaktoval som všetky firmy zo zoznamu. Najviac ma zaujala firma

– a ako jediná mi našťastie odpovedala, ktorá sa dodnes venuje obnoviteľným formám energie, vode, kúreniu a všetkému, čo potrebujú rodinné a bytové domy. Táto firma sídli vo Vranove nad Topľou. Majiteľ firmy vtedy dopravil na Slovensko nový systém tepelného čerpadla, ktorý využíva zásobník s ľadom alebo s vodou v závislosti od tepelných podmienok. Chcel na ňom urobiť výskum, no nemal na to čas. Tak mi to ponúkol.

Asi rok som zbieral údaje z toho tepelného čerpadla. Zistil som, že tento systém, ktorý bol nainštalovaný na asi tridsaťročný dom vykazoval porovnateľné hodnoty s novostavbami. Výskum som išiel prezentovať na študentskú vedeckú konferenciu, ktorá sa konala na Technickej univerzite v Košiciach, kde sa mi podarilo získať prvé miesto. Neskôr som postúpil na medzinárodné kolo, ktoré bolo v angličtine, konalo sa v Ostrave. Aj tam sa mi podarilo získať prvé miesto. Za svoju prácu som získal možnosť stať sa ambasádorom Zväzu slovenských vedeckotechnických spoločností, ktorý sídli v Bratislave. Ešte aj pol roka po ukončení štúdia som prezentoval svoj výskum na vysokých aj stredných školách.

Ako sa uplatnili výstupy z vášho výskumu?

Aj na svojich štátniciach som bol dodatočne ocenený Zväzom hutníctva a geológie na Slovensku. Napísali sme o tom vedecký článok, ktorý bol uverejnený v švajčiarskom časopise Energies, taktiež sa mi podarilo tento môj výskum od-

prezentovať na konferencii v Petrohrade v Ruskej federácii, kde sa mi taktiež podarilo vyhrať prvé miesto spomedzi 33 krajín sveta.

V súčasnosti ste študentom doktorandského štúdia na Technickej univerzite.

Škola je niečo, čo ma nesmierne baví. Práve v doktorandskom štúdiu vidím potenciál v tom, že tu neexistujú žiadne limity ako v niektorých firmách, do ktorých išli moji spolužiaci. A doktorandské štúdium je o vás, ako si ho vy stanovíte. Môžete cestovať po svete, a ešte si vás môžu nájsť ľudia, ktorí hľadajú práve vás a to, čo vy robíte. Počas štúdia sa mi podarilo dostať do viacerých medzinárodných projektov v Číne, Maďarsku či na Blízkom východe. Stále sa máme kam posúvať, lebo veda a výskum má nikdy nekončiaci rozvoj a vy stále viete ísť vyššie. A to je práve to, čo ma na tom tak láka.

Ste v poslednom ročníku štúdia. Čo vás čaká po ňom? Máte nejakú víziu do budúcnosti?

Rád by som zostal na univerzite. Podľa mňa je to dva v jednom. Popri práci na univerzite môžete pracovať aj na rôznych iných projektoch. Chcem pokračovať v pedagogickej činnosti, a popri tom pracovať na výskume nových technológií v rámci udržateľných zdrojov energie. A mojím snom je dostať sa raz do Európskej agentúry pre jadrový výskum, lebo táto organizácia sa nezaobrá iba jadrom, ale tam sa prišlo na mnoho technológií – sú tam vedci z celého sveta.

Text: Roman Gorol

Súd rozhodol, že mesto Košice zbúralo príbytky Rómov nezákonne

♦ Ilustračná fotografia. Foto: archív RNL

Bratislava, Brusel, 24. januára 2022 (ERRC/Tlačová správa) – Okresný súd Košice II rozhodol v prospech deviatich členov rómskej komunity, ktorí boli v roku 2012 pod zámienkou odvozu odpadu mestským úradom násilne vysťahovaní zo svojich domovov v mestskej časti Nižné Kapustníky v Košiciach. Obyvateľom po zbúraní domov neponúkli žiadne náhradné ubytovanie a v dôsledku toho sa z nich stali bezdomovci. Niektorí z nich boli autobusmi prepravení do rôznych častí krajiny.

Súd v prvostupňovom rozsudku rozhodol, že mesto Košice porušilo ľudskú dôstojnosť a právo na súkromie žalobcov a dopustilo sa nezákonnej diskriminácie na základe ich etnickej príslušnosti. Advokáti Martin Mendel a Richard Marcinčin

z advokátskej kancelárie Dentons zastupovali vysídlené rodiny pro bono v spolupráci s Európskym centrom pre práva Rómov (ERRC), ktoré v konaní vystupovali ako tretia strana.

Čo vysídleniu predchádzalo

Mesto Košice 30. októbra 2012 násilne vysťahovalo 156 ľudí, vrátane 63 detí, z ich domovov v Nižných Kapustníkoch, kde žili takmer desaťročie v neformálnom bývaní. Vystahovanie sa uskutočnilo bez súdneho príkazu alebo rozhodnutia správneho orgánu a dotknuté osoby neboli vopred písomne upozornené. Mestská polícia vykonala vysťahovanie, nariadila obyvateľom opustiť oblasť a pripravila ich o domovy. Ich domy boli zbúrané bagrami a vysídlených Rómov poslali auto-

busmi do iných častí krajiny, kde mali údajne miesto trvalého pobytu.

Predstavitelia mesta Košice označili vysťahovanie v Nižných Kapustníkoch len za zneškodnenie nelegálnej skládky, kde si postavili obydlia „nepripravených občanov“. Verejná ochrankyňa práv v roku 2013 zistila porušenie práv vysťahovaných košických magistrátom.

„Hoci ide len o prvostupňové rozhodnutie, je to veľké víťazstvo pre vysťahovaných ľudí, ktorí už viac ako sedem rokov bojujú v tomto súdnom spore. Rozsudok je dôležitý aj do budúcnosti, pretože vysiela odkaz pre všetky úrady, ktoré chcú nelegálne vysťahovať Rómov z ich domovov a vytvára novú súdnu prax v oblasti núteného vysťahovania a antidiskriminačného zákona. Myslím si, že ide o prvý rozsudok podľa

tohto zákona, ktorý konštatoval obťažovanie na Slovensku,“ povedal Michal Zálešák, právny poradca ERRC a advokát pracujúci na prípade.

Advokát Richard Marcinčin z Dentonsu povedal: „Som veľmi rád a vďačný za príležitosť a možnosť pomôcť poškodeným z Nižných Kapustníkov. Ide o veľmi dôležité a pravdepodobne jedinečné rozhodnutie na Slovensku, ktoré môže napomôcť tomu, aby úrady nekonali svojvoľne bez akéhokoľvek právneho základu voči ľuďom v podobnej situácii. Očakávame, že mesto Košice sa proti tomuto rozhodnutiu odvolá, ale sme pripravení naďalej hájiť práva našich klientov, kým sa nedočkáme spravodlivého ukončenia tohto prípadu“. Rozhodnutie súdu nateraz nie je právoplatné.

(red)

Čo sa vtedy stalo a na čo upozornila vtedajšia ombudsmanka Jana Dubovcová?

– Obyvateľov osady v Nižných Kapustníkoch vyzvali 26. októbra 2012 terénni sociálni pracovníci mesta v sprievode mestskej polície, aby opustili priestor osady v lehote štyroch dní.

– Právny titul tohto úradného konania mesto nepredložilo. Tím Kancelárie verejného ochrancu práv prieskumom zistil, že mesto tento úradný úkon nijako nezadokumentovalo.

– Zamestnanci 30. októbra 2012 zisťovali, aký je stav na mieste a zistili, že v osade sa z pôvodných asi 156 obyvateľov zdržiavali už iba tri rodiny a štyria ľudia bez domova. Prítomní zamestnanci úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a mesta Košice sa vyjadrili, že dve rodiny z nich uviedli, že majú kam ísť. Jedna rodina uviedla, že nemá kam ísť.

– Rodine, ktorá nemala kam ísť a aj jednej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím zabezpečili odvoz a ubytovanie v útulku v Bernátovcich. Okrem toho ďalšej z rodín, ktoré z osady po výzve neodišli, zabezpečili odvoz do obce Rakúsy. Osada bola potom zlikvidovaná a žiadna dokumentácia nebola vyhotovená.

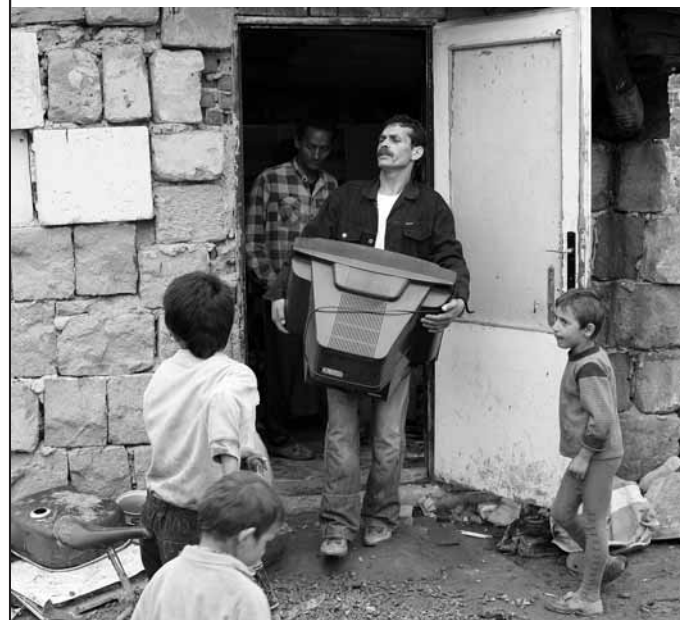
– Mesto dodatočne uviedlo, že postupovalo v súlade s uznesením mestského zastupiteľstva mesta Košice, ktoré upravuje postup mesta pri odstraňovaní odpadu, najmä pri hrozbe zdravotno-epidemiologickej situácie.

– Na verejnú ochrankyňu práv Janu Dubovcovú sa 28. júla 2015 listom obrátili belgickí federálni ombudsmani Catharine de Bruecker a Guido Herman, že majú informáciu, že nútene vysťahované rodiny z Nižných Kapustníkov sa nachádzajú v Bruseli a potrebujú pomoc.

– Jana Dubovcová 6. augusta 2015 na základe doručených údajov z Belgického kráľovstva potvrdila, že 25 osôb, ktoré v tom čase obývali bruselský Park Maximilien tam odišlo niekedy v čase po nútenom vysťahovaní v októbri 2012 z Nižných Kapustníkov.

V mimoriadnej správe z roku 2013 ombudsmanka uviedla, že celý postup mesta a aj jeho argumentácia, že išlo o „nakladanie s odpadom“ vyznieva až cynicky. Najviac cynický bol podľa nej prístup mesta Košice k situácii, v ktorej sa nachádzali maloleté deti v osade.

Zdroj: Verejná ochrankyňa práv

♦ Ilustračná fotografia. Foto: archív RNL

Pastoračná práca v rómskych komunitách dostala podporu od vlády

Vláda SR na rokovaní 26. januára 2022 schválila uvoľnenie finančných prostriedkov z rezervy vlády v sume 330 000 eur pre Konferenciu biskupov Slovenska na podporu projektu misijnej pastoračnej práce v rómskych komunitách v roku 2022. Vďaka tejto podpore budú môcť fungovať dvadsiati traja pastorační asistenti, napr. v obciach Križová Ves, Jarovnice, Lomnička, Letanovce, ale aj v meste Bardejov na Poštárke a na košickom sídlisku Luník IX.

„Sám som sa mnohokrát mohol presvedčiť, ako pastoračia a misijná práca pomáha v niektorých rómskych komunitách. Som rád, že na tento rok vďaka podpore vlády budeme môcť zabezpečiť pastoračných asistentov, aby sa naplno mohli venovať svojej práci a pomáhať rozvoju osobností v rómskych komunitách,“ uviedol v tlačovej správe splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ján Hero.

Pastoračná práca podľa neho pozitívne vplyva na deti a mládež prostredníctvom doučovania, neformálneho vzdelávania a voľnočasových športových a umeleckých aktivít, čím mladých vedie a motivuje k ukončeniu základnej školy, absolvovaniu stredoškolského vzdelávania i vysokoškolského štúdia.

Práca s mladými ľuďmi z rómskych komunít sekundárne pôsobí tiež na dospelých z cieľovej skupiny, podnecuje ich k uvedomeniu si hodnoty vzdelania, k aktívnemu hľadaniu si zamestnania a k participácii na živote miestnej komunity. Merateľný je aj efekt zníženia miery závislosti na návykových látkach, zadlženosti a gamblerstva. Počas pandémie ochorenia Covid-19 misijní pastorační pracovníci významne prispeli k zdravotníckej osvete, k testovaniu i očkovaniu osôb z marginalizovanej rómskej komunity.

(red)

♦ Ilustračná fotografia. Foto: archív RNL

Príčiny zhoršeného zdravia Rómov v osadách

Texty vytvorila organizácia Človek v ohrození, n.o. Boli „Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín SR.“

KULT MINOR

♦ Ilustračná fotografia. Foto: Matúš Chovanec/RNL

„Najviac znevýhodnené skupiny ľudí sú lakmusovým papierikom toho, v akej kondícii je zdravotnícky systém v krajine, či je dostatočne inkluzívny a schopný postarať sa aj o ľudí, ktorí majú sociálne problémy. Ak sú v nejakej spoločnosti veľké rozdiely, a to nielen v zdravotníctve, znižuje to zároveň kvalitu života celej spoločnosti. Je v nej menej súdržnosti, ale zato viac napätia a stresu,“ hovorí antropológ Andrej Belák, ktorý sa dlhodobo venuje zdraviu Rómov z vylúčených komunití.

Vo všeobecnom diskurze sa môžeme často stretnúť s mýtom, že Rómovia, ktorí žijú v osadách majú lepšiu imunitu než väčšinová spoločnosť. Opak je však pravdou. Pre neskúseného pediatra môže dieťa z osady pôsobiť navonok zdravšie a odolnejšie než dieťa z majority. Dôvodom však nie je jeho lepší zdravotný stav ale to, že infekcie prebiehajú u detí z vylúčených komunit častejšie skryto. „Navonok nemajú takmer žiadne príznaky, pretože telo sa snaží šetriť energiu na rast a ďalšie v detstve potrebné veci,“ vysvetľuje Belák. V neskoršom veku sa tento skrytý priebeh zápalových ochorení prejavuje v skoršom nástupe civilizačných ochorení či v podstatne skorších úmrtiach než je priemer ostatnej populácie.

Na zhoršený zdravotný stav ľudí v osadách vplýva viacero faktorov. Na jednej strane sú to materiálne podmienky: často sú vystavení toxickému dymu zo spaľovania (aj odpadu) v zle odvetraných domácnostiach, žijú v domoch, ktoré sú nezaizolované, a tak čelia často prudkému striedaniu teplôt, majú obmedzený prístup ku kvalitnej pitnej či aspoň tečúcej vode. Kanalizácia je v osadách väčšinou nedostupná, nefungujú schémy od-

vozu smetí, a tak sa v okolí osád zvyknú tvoriť skládky. Tie idú ruka v ruke s ďalšou toxicitou a prítomnosťou hľadavcov, ktoré prenášajú parazitov a infekčné ochorenia. Zásadná je aj psychická záťaž, ktorú spôsobujú stresory, mnohé z nich špecifické pre prostredie osád a generačnú chudobu. Napríklad neistota, či budú mať deti čo jesť, ktorá dolieha vo veľkej miere na ženy-matky. K tomu sa pridáva životný štýl menej šetrný k telu. Napríklad kvalita stravy tu býva celkovo veľmi nízka, kvôli nedostatku peňazí je častý aj hlad. V dospelosti sa tu môžu častejšie vyskytovať aj kompenzačné praktiky, najmä fajčenie a u mužov nárazové opíjanie sa.

Systém nezačleňuje, skôr vylučuje

Na zhoršené zdravie vylúčené žijúcich Rómov však majú vplyv aj menej priame, štrukturálne faktory, ako sú znížená dostupnosť a kvalita verejných služieb, vrátane zdravotnej starostlivosti. V mnohých zdravotníckych zariadeniach ide napríklad o rôzne formy etnickej diskriminácie – od nepriamejších a menej vedomých ako sú oddelené čakárne až po otvorený osobný rasizmus a nevrávnosť. Ale ide aj o systémové nastavenia celkovo neschopné odpovedať na potreby a možnosti akýchkoľvek ľudí, ktorí majú menšiu zdravotnú gramotnosť, komunikačné či ďalšie špecifické problémy. Obyvatelia osád napríklad veľa krát dostatočne nerozumejú jazyku zdravotníckeho personálu, ale aj sami majú problém sa vyjadriť spôsobom zrozumiteľným pre zdravotníkov. Toto všetko v samotných Rómoch z osád prehĺbuje pocit, že v zdravotníckych zariadeniach skrátka nie sú vítaní a ak aj majú možnosť

dopraviť sa tam, tak sa im častokrát radšej vyhýbajú alebo starostlivosť aspoň odkladajú.

Ďalšími zásadnými štrukturálnymi problémami na komunitnej úrovni sú aj priestorová segregácia, nízke vzdelanie (vrátane už spomínanej nízkej zdravotnej gramotnosti), nízke príjmy a malý sociálny kapitál mimo susedstvo – chýbajúce väzby na ľudí mimo osád, ktorí by im pomohli sa zorientovať, vybavovať, prekonávať finančné krízy a podobne. Príjmy ľudí z osád často nestačia ani na drobné doplatky za lieky či cestu k lekárovi. O návšteve špecialistu, ktorý sa často nachádza vo vzdialenejšom meste, kde sa ľudia z vylúčeného prostredia aj ťažko orientujú, ani nehovoriac.

Opatrenia podpory zdravia

Príkladom vyrovnávajúceho opatrenia, ktoré umožňuje aspoň čiastočne kompenzovať medzery v málo inkluzívnom systéme, je podpora zdravia priamo na komunitnej úrovni prostredníctvom zdravotnej osvetu, mediácie a asistencie. Je to služba, ktorá umožňuje sprostredkovanie zdravotnej starostlivosti pre vylúčené komunity. Prostredníctvom funkcie asistenta podpory zdravia získajú ľudia v osadách človeka, ktorý im vysvetlí veci pre nich zrozumiteľným jazykom, pomôže vybaviť zdravotné pomôcky, sprostredkovať vyšetrenie, vyriešiť záležitosti so zdravotnou poisťovňou či zmerať tlak. V prípade, že je napríklad potrebné v komunite vykonať očkovanie, môže byť tou osobou, ktorá fyzicky obíde domy a komunikuje s ľuďmi, ktorí nemajú telefón.

Žiadne dočasné kompenzačné opatrenia však nemôžu odstrániť prvotnú príčinu zhoršeného zdravotného stavu ľudí vo vylúčených

♦ Andrej Belák. Foto: Tomáš Sivák/RNL

komunitách, a to, „že vôbec existujú takéto miesta, a že je v nich toľko práve Rómov. Nejde o náhodu ale výsledok systematického vylučovania na etnickom princípe – v minulosti aj dnes. Treba pracovať predovšetkým s takzvanou majoritou. Jednak ju odnaučiť čerpať výhody z tradície diskriminácie a vylučovania Rómov, jednak dostať do systému a praktík zdravotníkov schopnosť pracovať s ľuďmi s veľkými sociálnymi

problémami, tzv. štrukturálnu kompetenciu. Takými sú nielen Rómovia z osád, ale napríklad aj ľudia bez domova či ľudia so zdravotným znevýhodnením. Všetko sú to pacienti, ktorí vyžadujú viac času, trpezlivosti a sociálnej asistencie. Je potrebné zabezpečiť, aby sme im vedeli poskytnúť všetky verejné služby v podobnej kvalite ako pre ostatných,“ uzaviera Andrej Belák.

Text: Jana Ondrušová

Chaotické riadenie pandémie ublížilo Rómom. Ako sme sa snažili chrániť tých najzraniteľnejších?

Texty vytvorila organizácia Človek v ohrození, n.o.
Boli „Realizované s finančnou podporou Fondu
na podporu kultúry národnostných menšín SR.“

**KULT
MINOR**
FOND NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

♦ Uzavretá rómska komunita v obci Sačurov. Foto: TASR

„Úplne prvé, čo sme po vypuknutí pandémie riešili bolo to, ako bezpečne pokračovať v práci na princípe ‚do no harm‘. Ako zabrániť tomu, aby sme do komunít niečo nezaviezli. Spočiatku sme totiž nemali ani ochranné pomôcky, nič,“ spomína koordinátor humanitárnej pomoci Človeka v ohrození Marián Cehelník na vypuknutí pandémie koronavírusu. Človek v ohrození pôsobí v piatich vylúčených slovenských komunitách. „Medzi prvé kroky patrila distribúcia letákov v rómčine, aby sa aj do komunít dostali nejaké informácie,“ uvádza Cehelník. Podávanie relevantných informácií ostáva kľúčovým ešte aj dnes, v tretej vlně pandémie. „Rómovia sú takisto ako všetky iné populácie za-

valení informáciami, tiež sú všetci na facebooku. Informačná vojna, ktorú zažívame my z majority je aj tam, všetky hoaxy o vakcínach a tak, to zasiahlo aj tieto komunity,“ doplňa.

Ďalším krokom vo vylúčených komunitách bola po vypuknutí pandémie humanitárna pomoc a ochrana zdravia. Ľudia žijúci v generačnej chudobe sú totiž náchylnejší na čokoľvek, čo sa deje v spoločnosti, keďže majú obmedzené zdroje a možnosti ochrany a v konečnom dôsledku aj východiskovo horší zdravotný stav. „Rozdali sme tisíce až desaťtisíce ochranných pomôcok. Aj keď sa zrušila daň z pridanej hodnoty na respirátory, ktoré sa zaviedli ako povinné, pre chudob-

ných ľudí z osád bolo príliš nákladné kupovať si ich v takom množstve, ktoré by im zabezpečilo dostatočnú hygienu a bolo efektívne,“ hovorí Cehelník. Rúška a respirátory boli jedným zo spôsobov pomoci, ktorou Človek v ohrození zásoboval aj ďalšie vylúčené komunity.

Nemenej kľúčový však bol aj prístup k tečúcej vode. „Vezmite si, že taká desaťlitrová bandaska s výpuskom, aké sme rozdávali, je vlastne banálna vec. Ale máme tu na Slovensku oblasti, kde sú ešte aj dnes podmienky ako niekde v Sudáne. Na kraji osady alebo niekde v jej strede máte len jeden metrový stĺpik s kohútikom, a to je zdroj vody pre všetkých,“ poukazuje na alarmujúci stav.

Karanténizácia osád poukázala na dvojaký meter pri Rómoch a zvyšku populácie

Nie všetky rómske komunity sú však na rovnakej úrovni. Cehelník uvádza, že jednou z chýb pri systematickom riešení situácie v osadách bolo, že sa všetky rómske komunity brali ako homogénna masa. „To bolo vidno aj pri Žehre, boli tam rôzne skupiny rómskeho obyvateľstva, ku ktorým bolo potrebné pristúpiť rozdielne,“ uvádza príklad z obce, kde pôsobil ako manažér karanténneho mestečka. V Žehre žije veľa Rómov. Iba niektorí z nich však žijú v osade v plechových chatkách bez vody. Niektorí bývajú v rodinných domoch v centrálnej časti obce, zamiešaní medzi majoritou a tí ďalší na malom, čisto rómskom sídlisku. Povinnosť izolovať sa v karanténnom mestečku však zasiahla nielen ľudí z osady, ale aj rómskych obyvateľov panelákov, hoci vo svojich bytoch mali na karanténu dostatočné hygienické prostriedky a v konečnom dôsledku aj potrebné súkromie. „Predstavte si, že máte svoje kvalitné bývanie, na ktoré ste si zarobili povedzme prácou v Anglicku. Máte byt s koženou gaučovkou, plazmou a posteľ s anatomickým matracom, pretože máte problém s krížami. A zrazu vás presunú niekam do unimobunky a vy sa cez plot dívate na svoj panelák, kde ste zanechali všetok svoj komfort. Teraz musíte chodiť do sprchy, ktorá je spoločná s ďalšími ľuďmi, čo vlastne popiera zmysel celej karantény,“ popisuje absurditu celej akcie Marián Cehelník.

Úlohou Človeka v ohrození a ďalších neziskových organizácií, ktoré poskytovali humanitárnu pomoc

však nebolo hodnotiť ľudsko-právny rozmer karanténizácie osád či suplovať štát v jeho nariadeniach. „My alebo Zdravé regióny sme sa angažovali preto, lebo sme tam chceli priniesť pohľad, že tu existujú aj nejaké štandardy, zabezpečenie dôstojných podmienok a podobne. Nemalo by to byť len o tom, že vezmem pásku, ohradím dedinu a potom im tam niečo hádzem cez závoru,“ popisuje pomoc tretieho sektora Cehelník. Nariadenú karanténu v náhradných obytných komplexoch zažívali do istej miery aj ľudia z majority, napríklad po návrate zo zahraničia. „Rozdiel bol však v tom, že sa za celý čas nestalo, že by bol nejaký celý územný celok obývaný majoritou v karanténe. Nikto napríklad nevyhlásil, že bude karanténa povedzme na Ľahanovciach v Košiciach a celé to tam opáskujú. Zato tých rómskych a dlhodobých karantén bolo hneď niekoľko,“ vysvetľuje Cehelník.

„Problém bol taký, že neexistovalo nejaké jednoznačné pravidlo. Bolo to o tom, ako rozhodol príslušný hygienik, čiže rôzne karantény sa objavovali spočiatku často, aj keď bol len jeden nakazený človek v komunite. Ohrozené skupiny obyvateľstva, a to nielen Rómovia v generačnej chudobe, vyžadujú špecifický prístup a ochranu. Ale v prvej vlně sa vylúčene žijúci Rómovia brali vo verejnom diskurze ako nejaká hrozba. Potom v tej druhej sme sa o ich situácii kvôli týmto chybám v predošlej komunikácii už pre istotu radšej vôbec nebavili, a to ich ohrozilo možno ešte viac,“ uzatvára koordinátor humanitárnej pomoci Človeka v ohrození.

Text: Jana Ondrušová

♦ Pandémia v rómskych osadách. Foto: archív Človek v ohrození

Premiér Heger: Moja vláda vníma naliehavosť riešenia rómskej otázky

Velká Lomnica/Fričovce 21. januára 2022 (RNE) – V rámci pracovného výjazdu na východné Slovensko zameraného na rozvoj marginalizovaných rómskych skupín premiér Eduard Heger v piatok 21. januára navštívil obec Velká Lomnica v okrese Kežmarok, kde si pozrel základnú školu a stretol sa so zástupcami občianskeho združenia Cesta von, ktoré realizuje projekt Omama. Počas dňa navštívil premiér aj obec Fričovce, v ktorej plánujú vybudovať obecný vodovod. Súčasťou návštevy boli europoslanec Peter Pollák, poslanec Národnej rady SR Peter Pollák ml. a splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ján Hero.

Koniec dvojzmenným prevádzkam v školách?

Základnú školu vo Veľkej Lomnici navštevuje 844 žiakov, 90 percent z nich sú rómski žiaci. Škola patrí počtom tried i žiakov medzi najväčšie v okrese Kežmarok a počet jej žiakov neustále rastie. Kapacity už nepostačujú, preto škola funguje v dvojzmennej prevádzke. „Vypočul som si skúsenosti pedagógov s výučbou detí, z ktorých mnohé od útleho veku vyrastajú v chudobe. Sociálne prostredie ich zo života diskvalifikuje v podstate hneď na jeho začiatku. To je niečo, čo musíme zmeniť. Pobudol som aj medzi deťmi v triede. Cítil som sa medzi nimi veľmi dobre. Boli zvedavé, veselé a bezprostredné,“ uviedol na sociálnej sieti E. Heger.

Slovensko podľa slov premiéra dostáva finančné prostriedky z Európskej únie a aj vďaka plánu obnovy chcú pomôcť konkrétnym komunitám, ale aj školám, ktorých kapacity nepostačujú, aby mohli aj naďalej vzdelávať deti. „V takýchto podmienkach robí pani riaditeľka, ale aj celý pedagogický zbor výbornú prácu a za toto im ďakujem,“ povedal Eduard Heger.

Dvojzmenné prevádzky základných škôl sú podľa splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity Jána Hera na Slovensku dlhotrvajúcim problémom. Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity zrealizoval v minulom roku interné zisťovanie kapacít a viaczmennosti škôl z obcí, ktoré sa nachádzajú v Atlase rómskych komunít. V súčasnosti je na Slovensku 51 základných škôl s dvojzmennou prevádzkou. Z nich sa v Košickom samosprávnom kraji

nachádza 23 škôl, v Prešovskom samosprávnom kraji 27 škôl a jedna škola sa nachádza v Bratislavskom kraji (Plavecký Štvrtok). Sú to školy, ktoré sa nachádzajú v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít.

„Dvojzmenná prevádzka môže mať negatívny vplyv na výkony aj na dochádzku, ako aj na samotný vyučovací proces a jeho kvalitu. Na takýchto školách nie je možné zabezpečiť inkluzívne vzdelávanie ani celodenný výchovný systém, ktorý je priaznivý najmä pri edukácii žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Mojou ambíciou, ako aj ambíciou vlády Slovenskej republiky je ukončiť viaczmenné prevádzky na školách,“ spresnil Ján Hero.

Omamy

Premiér vo Veľkej Lomnici navštívil aj miestne komunitné centrum, kde sa stretol s predstaviteľmi občianskeho združenia Cesta von. Na Slovensku sa asi tritisíc detí ročne narodí do prostredia chudoby, ktorá sa dedí z generácie na generáciu. Práve týmto deťom OZ Cesta von pomáha prostredníctvom projektu Omama. Omamy sú ženy, ktoré pochádzajú priamo z vylúčených komunít, chodia do rodín a pomáhajú rodičom a deťom s výchovou. Aktuálne sa omamy takto starajú o 569 detí. „Príbehy dvadsiatich siedmich omám sú príbehmi odhodlania, ťažkej práce, ale aj neľahkého života, keďže samy pochádzajú z marginalizovaných komunít. Svojou prácou idú príkladom nielen deťom, ktoré pomáhajú vychovávať, ale aj ich rodičom,“ vyhlásil Eduard Heger.

◆ Premiér SR Eduard Heger (na fotografii v strede) na návšteve obce Fričovce. Vľavo Peter Pollák ml., poslanec NR SR, vpravo Peter Pollák, poslanec Európskeho parlamentu. Foto: Matúš Chovanec/RNE

„Naša vláda pozerá dopredu, no cítili sme potrebu vyrovnať sa aj s minulosťou Slovenska a musíme povedať, že Slovensko sa dopustilo morálnych zlyhaní voči rómskej komunite. Hovorím konkrétne práve o nezákonných sterilizáciách žien, ktoré sa udiali a za ktoré sme sa ospravedlnili, aj o policajnom zásahu v Moldave nad Bodvou, za ktorý sme sa taktiež ospravedlnili. Dnes, na tomto mieste, práve v tejto obci chceme demonštrovať, že ako Slovensko pred sebou tlačíme veľký investičný dlh. Je hanbou, že ešte aj v dvadsiatom prvom storočí existujú obce a ľudia, ktorí nemajú prístup k pitnej vode,“ povedal predseda vlády Eduard Heger.

Väčšina omám pracuje na trojštvrťinový úväzok. Každá z nich sa venuje približne dvadsiatke rodín, ktoré pravidelne raz za týždeň navštevuje. Pre mnohé omamy je táto práca prvým dlhodobým zamestnaním. V roku 2023 plánuje občianske združenie Cesta von zamestnávať štyridsať omám, ktoré budú pomáhať pri rozvoji 800 detí, čo je približne 10% z detí vo veku do troch rokov, ktoré sa rodia do vylúčených komunít.

„Omama je jedinečný projekt a má potenciál stať sa celoštátnym programom, ktorý pomôže znevýhodneným komunitám. Je výborný v tom, že s výchovou a vzdelávaním detí pomáhajú ženy, ktoré pochádzajú priamo z týchto komunít,“ zdôraznil premiér.

Projekt Omama tak môže podľa premiéra prispieť k systémovému riešeniu generlačnej chudoby na Slovensku. „Moja vláda vníma naliehavosť riešenia rómskej otázky. Aktívne chceme zlepšiť podmienky života marginalizovaných komunít, pretože to v konečnom dôsledku prinesie benefit pre celú spoločnosť,“ uzavrel predseda vlády.

Fričovce ako príklad

Popoludní navštívil premiér aj obec Fričovce, ktorá sa púšťa do výstavby vodovodu pre celú obec. „Je hanbou, že ešte v 21. storočí riešime prístup k pitnej vode a kanalizácii. Aj to je výsledok populistickej práce bývalých vládnych garnitúr, ktoré nemali skutočný záujem o Rómov, s výnimkou volieb.

V súčasnosti 27% osôb z marginalizovaných rómskych komunít žije v domácnostiach bez tečúcej vody priamo v príbytku. Cieľom mojej vlády je dosiahnuť 7 % do roku 2030 a následne problém úplne odstrániť,“ uviedol v tejto súvislosti na sociálnej sieti E. Heger.

Podľa splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity Jána Hera v 214 obciach s rómskymi komunitami má menej ako 60% ľudí žijúcich v komunitách prístup k verejnému vodovodu. Účastníci pracovného výjazdu si v obci Fričovce prezreli miesto výstavby budúceho vodovodu, ktorým sa pokryje dodávka vody pre približne 240 Rómov a asi 700 ostatných obyvateľov.

„Som veľmi rád, že sa obec Fričovce zapojila do výzvy na podpo-

Podpora výstavby prístupových ciest v rómskych komunitách

Toporec 4. februára 2022 (RNE/TS) – Medzi hlavné výzvy Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity patrí zabezpečenie základnej infraštruktúry v rómskych komunitách. V obciach, kde žijú obyvatelia rómskych komunít, chýba v 247 osídleniach prístup k verejnému vodovodu a do 44 osídlení nevedie riadna spevnená prístupová cesta. Z týchto rómskych komunít s chýbajúcou prístupovou cestou sa devätnásť nachádza mimo obcí (segregované osídlenia), osemnásť na okraji obcí a sedem vo vnútri obcí. Najviac, celkom šesťnásť z týchto obcí je v Prešovskom kraji, jedenásť v Košickom a desať v Banskobystrickom samosprávnom kraji.

Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ján Hero a poslanec Európskeho parlamentu Peter Pollák navštívili počas pracovného výjazdu na východnom Slovensku obce Podhorany a Toporec. V oboch obciach sa začnú na jar stavebné práce týkajúce sa miestnych komunikácií. Podhorany aj Toporec získali podporu z operačného programu Ľudské zdroje na rekonštrukciu a vý-

stavbu miestnych komunikácií, ktorými sa skvalitní prístup k dôležitým inštitúciám či službám pre všetkých občanov obce.

„Teším sa, že k snahe zlepšiť podmienky života v rómskych komunitách sa postupne pridávajú ďalšie obce. Oceňujem, že pomoc, ktorú obce využívajú nerozdeľuje, ale spája. Je dôležité, aby všetci obyvatelia, nielen samotní Rómovia, vnímali pozitívne zmeny a zlepšovanie životnej úrovne spoločne,“ povedal poslanec Európskeho parlamentu Peter Pollák.

V súčasnosti má rezort Ministerstva vnútra SR stále vyhlásenú výzvu na výstavbu a rekonštrukciu chodníkov, ciest a mostov pre lepšiu dostupnosť obyvateľov rómskych komunít. Aktuálna alokácia je v hodnote desať miliónov eur. V súčasnosti sa hľadajú zdroje a analyzujú sa možnosti navýšenia alokácie výzvy, pretože dopyt po týchto projektoch zo strany obcí je značný. Boli doručené žiadosti v sume devätnásť miliónov eur.

„Rád by som povzbudil obce, aby si ne nechali ujsť príležitosť žiadať o finančné

prostriedky programového obdobia 2014 – 2020 na prístupové cesty. Napriek prevýšeniu alokácie podaných žiadostí obsahuje vyhlásená výzva inštitút zásobníka projektov a po schválení navýšenia alokácie na výzvu bude možné projekty zo zásobníka postupne schvaľovať v poradí, ako sa umiestnili podľa výsledkov odborného hodnotenia. Ak si obce kladú otázku, či budú stíhať zrealizovať takto zamerané infraštruktúrne projekty, tak je potrebné, aby rozsah projektu zohľadnil skutočnosť, že oprávnenosť výdavkov je do 31. decembra 2023, čo znamená, že všetky výdavky musia byť do tohto termínu zrealizované. Podpora výstavby inžinierskych sietí a prístupových ciest je našou prioritou aj v novom programovom období, na ktorom aktuálne pracujeme v spolupráci s príslušnými rezortmi,“ uviedol Ján Hero, splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity.

Obec Podhorany získala na realizáciu projektu výstavby miestnej cesty spájajúcej dve rómske osídlenia s infraštruktúrou obce finančné prostriedky vo výške približne

140 tisíc eur. Podobne aj obec Toporec získala podporu vo výške 160 tisíc eur na realizáciu projektu Rekonštrukcia a výstavba miestnej komunikácie na pozemkoch v obci Toporec.

Obec Toporec má aktuálne takmer dvetisíc obyvateľov, z nich 69 % je Rómov. Starosta Gustáv Pompa zapája obec do projektov na zlepšenie podmienok vzdelávania najmä pre deti v predškolskom veku. Zároveň na zvýšenie zamestnanosti obec zriadila aj sociálny podnik, v rámci ktorého zamestnáva dlhodobo nezamestnaných obyvateľov.

„Okrem opravy miestnej komunikácie, ktorá bude slúžiť všetkým obyvateľom, Rómom ako aj Nerómom, sa obec usiluje zapojiť do všetkých výziev, ktoré sa týkajú základnej infraštruktúry. Prioritou obce je spustiť kanalizáciu a aktuálne máme v záujme riešiť pitnú vodu, vybudovať kompostáreň a zapojiť sa do výstavby nájomných domov pre obyvateľov v miestnej rómskej komunite,“ dodal Gustáv Pompa, starosta obce Toporec.

♦ V obci Fričovce sa delegácia s rómskou komunitou nestretla. Foto: Matúš Chovanec/RNL

ru prístupu k pitnej vode. V súčasnosti nemá celá obec vodovod a realizovaním tohto projektu sa pomôže všetkým obyvateľom bez ohľadu na etnickú príslušnosť. Som presvedčený o tom, že na spoločných rokovaníach, ktoré aktuálne prebiehajú k Partnerskej dohode sa nám podarí zabezpečiť úspešný výsledok, ktorý bude viesť k skvalitneniu života obyvateľov v rómskych komunitách a výrazne sa zlepšia ich životné podmienky. Je nepripustné, aby sme v 21. storočí riešili v obciach základné potreby, ako je prístup ku kvalitnej pitnej vode, prístupové cesty alebo čističky odpadových vôd,“ povedal Ján Hero, splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity.

Ako ďalej uviedol, aktuálne je otvorených osem výziev v celkovom objeme viac ako 50 miliónov

eur, v rámci ktorých môžu žiadať obce o finančné zdroje na podporu dobudovania inžinierskych sietí, alebo na programy vzdelávania v ranom detstve pre deti z rómskych komunít od 0 do 3 rokov.

Príležitosť pre stovky obcí

„Napriek najkritickejšiemu obdobiu v dejinách Slovenska, napriek tomu, že bývalá Ficova vláda sa snažila skôr rozkradnúť financie ako investovať do rómskej témy, sa podarilo súčasnej vláde dosiahnuť pokroky v stovkách obcí a miest, kde žijú Rómovia,“ uviedol na sociálnej sieti deň pre návštevu lokalít poslanec Európskeho parlamentu Peter Pollák.

Peter Pollák bol počas vlády Roberta Fica v rokoch 2012 až 2016 splnomocnencom vlády SR

pre rómske komunity a poslancom Národnej rady SR.

Pokroky v prvých troch obciach (Veľká Lomnica, Spišská Teplica, Fričovce) predstavil počas pracovného výjazdu s premiérom SR Eduardom Hegerom. Slovensko je podľa jeho slov krajina, ktorú Európska komisia dlhodobo kritizuje v oblasti rómskej problematiky. Počas druhého programového obdobia podľa P. Polláka Slovensko nedokázalo zmeniť situáciu v rómskych komunitách aj kvôli nevôli politikov, ktorí na Slovensku doteraz vládli.

„Napriek tomu, že sme mali opakovane obrovské množstvo financií z Európskej komisie, nepodarilo sa zmeniť životné podmienky v rómskych komunitách. A taktiež sa nepodarilo zvýšiť úroveň vzdelávania v rómskych komunitách. Stále máme obrovský rest

v tejto komunite a som rád, že dnes sa môžeme pochváliť po dvoch rokoch vládnutia výsledkami, ktoré sa nám podarilo zabezpečiť,“ uviedol vo Fričovciach P. Pollák.

Je rád, že na Slovensku máme odvážnych starostov a primátorov, že to nie je iba Spišský Hrhov a Raslavice, ale že sú aj ďalšie obce a mestá, ktoré dokázali využiť podporu, ktorú k dispozícii máme na to, aby sme zmenili životy ľudí v týchto chudobných komunitách.

Ako ďalej uviedol, nachádzame sa v historickom okamihu pre Slovensko, kedy máme k dispozícii naozaj enormné množstvo peňazí, máme obrovskú podporu Európskej komisie a európskych inštitúcií. „Ak túto pomoc nevyužijeme, tak zrejme už takáto príležitosť nepríde. Máme tu obrovskú možnosť zmeniť životy nielen samotných

Rómov, ale aj všetkých obyvateľov obcí a miest a som rád, že práve obec Fričovce je príkladom toho, kedy osov z vodovodu, ktorý sa tu postaví, nebudú mať iba samotní Rómovia, ale celá obec. Európska pomoc, ktorá prichádza na Slovensko nemá totiž rozdeľovať obyvateľov na Rómov a Nerómov, ale má naopak spájať,“ upozornil Pollák.

Podľa Polláka je dôležité investovať do vzdelávania rómskych detí, aby boli pripravené na pracovný trh. Takto by mohli obsadiť množstvo pracovných miest, ktoré sú voľné.

„Musíme tento problém nejakým spôsobom vyriešiť tak, aby sme zaplätali diery na pracovnom trhu a zároveň dali budúcnosť rómskym deťom, ktoré budúcnosť bohužiaľ na Slovensku nemajú,“ dodal Pollák.

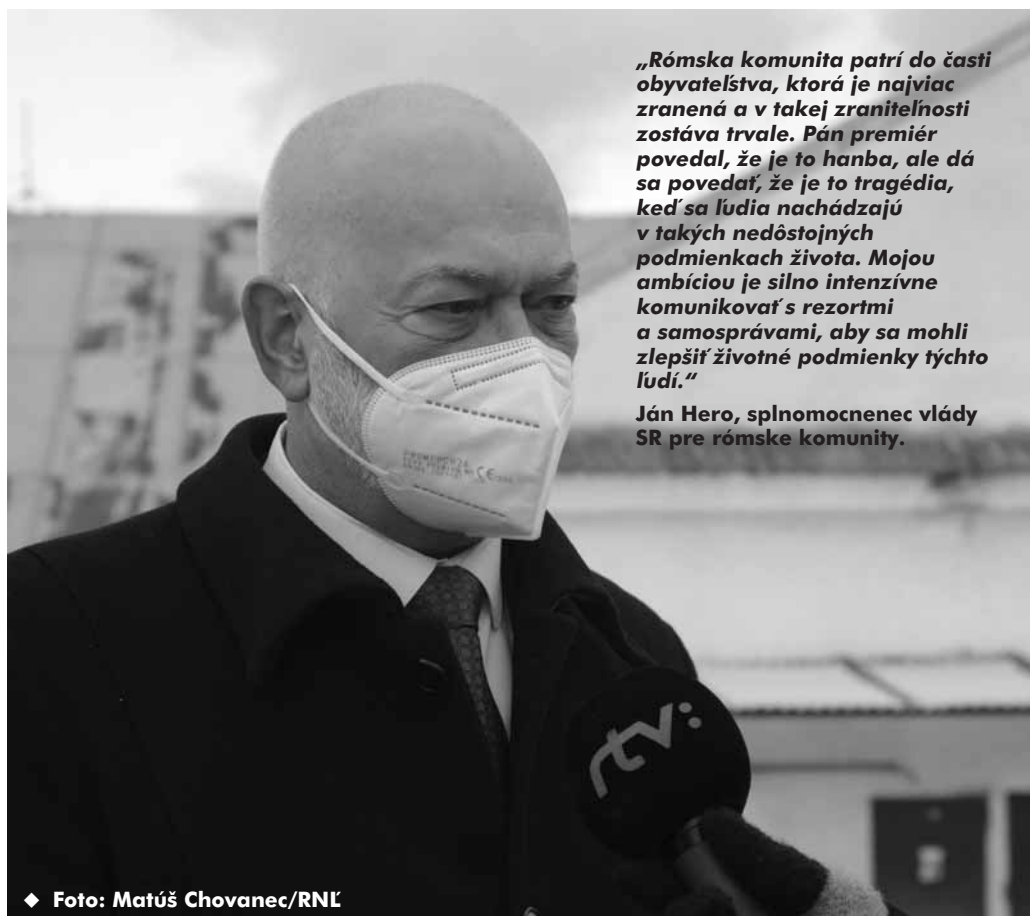
Text: Roman Čonka,
foto: Matúš Chovanec

„Máme obrovské množstvo voľných pracovných miest, ale máme fakticky obrovské množstvo ľudí, ktorí sú vlastne súčasťou sociálneho systému. Musíme tento problém nejakým spôsobom vyriešiť, aby sme zaplätali diery na pracovnom trhu a zároveň dali budúcnosť rómskym deťom, ktoré budúcnosť bohužiaľ na Slovensku nemajú.“

Peter Pollák (na fotografii vpravo), poslanec Európskeho parlamentu.

♦ Foto: FB E. Heger

„Rómska komunita patrí do časti obyvateľstva, ktorá je najviac zranená a v takej zraniteľnosti zostáva trvale. Pán premiér povedal, že je to hanba, ale dá sa povedať, že je to tragédia, keď sa ľudia nachádzajú v takých nedôstojných podmienkach života. Mojou ambíciou je silno intenzívne komunikovať s rezortmi a samosprávami, aby sa mohli zlepšiť životné podmienky týchto ľudí.“

Ján Hero, splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity.

♦ Foto: Matúš Chovanec/RNL

Príbeh o tom, ako môžu Rómovia pomôcť celej obci

♦ Rómovia a zdroj vody. Ilustračná fotografia. Foto: Roman Čonka/RNL

Do obce Fričovce zamieril 21. januára 2022 premiér Eduard Heger v sprievode europoslanca Petra Polláka, poslanca národnej rady Petra Polláka ml. a splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity Jána Hera.

Aj keď prišli predstaviť výstavbu vodovodu a infraštruktúry, na vypočutie samotných Rómov v obci im už zrejme nevyšiel čas.

♦ Život rómskej komunity vo Fričovciach. Foto: Matúš Chovanec/RNL

Návšteva predsedu vlády nebola predmetom záujmu ľudí z osady

Je približne dvanásť hodín a asi mínus päť stupňov. Pocitová teplota bola podstatne nižšia. Do obce sme prišli v predstihu, keďže sme chceli ešte pred návštevou premiéra vedieť, ako sa žije miestnej rómskej komunite. Prichádzame do najpočetnejšej časti osady, ktorá rozlohou, ale aj počtom obyvateľov patrí k menším osadám. Vedie k nej strmý chodník, v čase našej návštevy pokrytý ľadom. Väčšina domov je murovaná, no nájdú sa tam aj drevené domčeky. Keď sme vystúpili z auta, uvideli sme hlúčik ľudí. Postávali a rozoberali svoje každodenné problémy a keď sa na nás pozreli, pomaly sa vytratili do svojich príbytkov, učupených pod diaľnicou. Miestni asi neradi rozprávajú s cudzími ľuďmi, ale keď

som ich oslovil v rómskom jazyku, traja z nich sa pri nás pristavili, no rozprávať do mikrofónu sa im veľmi nechcelo. Návšteva predsedu vlády podľa nich nebola predmetom ich záujmu, oni majú svoje problémy a nejaká vláda je od nich asi veľmi vzdialená na to, aby jej venovali svoju pozornosť. O návšteve vedeli iba niektorí a delegácia sa do osady nedostala.

Oslovil som pána, ktorý stál obďaleč. Ten ma ihneď pozval do svojho bytu a už cestou sa mi sťažoval na svoj ťažký život. „Mám chorú ženu, už skoro nevidí, a nemáme vodu,“ hovorí Bartolomej Čonka. Je dôchodcom, má 72 rokov a keď vyplatí všetky účty, tak mu neostanú peniaze ani na cigarety. Začal s rekonštrukciou kúpeľne, ale kvôli poruche na vodovode nemá vodu, ani peniaze na dokončenie prác. „Už pätnásť rokov nosím tieto jedny nohavice, a to som

celý život pracoval,“ postážuje sa znova a dodáva, že ich ľudia si ťažko nájdú prácu. Aj jeho syn robí iba na obecnom úrade a z tej stovky na mesiac nedokáže vyžiť. „Lepšie sa majú tí, ktorí odišli do zahraničia, tam pracujú a zarobia pekné peniaze, z ktorých si dovoľia kúpiť všetko, čo potrebujú,“ hovorí pán Bartolomej.

Bez trvalého pobytu

Vonku pred starým, polorozpadnutým domčekom nás čakala Darina Gábrišová, ktorá sa do Fričoviec vydala. Ešte aj po pätnástich rokoch tu nemá trvalý pobyt. „Nežije sa nám dobre. Deti ráno vychystáme do školy, čisto ich oblečieme a do školy prídu zablatené, špinavé. Potom sa učiteľia čudujú, že máme špinavé deti,“ hovorí. Jej rodina si spolu s ďalšími tromi susedmi dala urobiť studňu. „Žijem tu už pätnásť rokov, no

nič sa nemení. Keď prší, je najhoršie, všade je blato,“ vysvetľuje pani Darina. Na svoju otázku, prečo ešte nemá v obci trvalý pobyt, odpovedala: „Svokra mi dala jednu izbu a ja som si pribudovala ďalšiu. Moji svokrovci sa sem prisťahovali, kúpili si tento dom a bývalý vlastník nemal list vlastníctva. Preto tu nemám trvalý pobyt“.

Podľa nej v obci chýba hlavne voda a kvôli tomu si nemôžu vybudovať kúpeľne. „Voda je hlavná, lebo ak nemáte vodu, nemáte nič. Potrebujete variť, prať. Ja som tiež nosila vodu zo studne a dokonca som kvôli tomu potratila,“ smutne hovorí. Na odchode mi ešte pani Darina s rozhorčením povedala: „Stále nemáme cestu a bývanie. Sami si stavíme domy, ale nemôžeme si ich zlegalizovať. Keby aspoň jednu bytovku postavili, určite by sa situácia zlepšila“.

Zvyknutí na zimu?

Napriek zime a studenému vetru sa okolo nás zhromaždili deti, ktoré sa vrátili zo školy. Veľa z nich bolo iba vo svetloch a mikinách, bez čiapok a šálov. Keď som sa dvoch osemročných dievčat opýtal, či im nie je zima, iba sa usmiali a neodpovedali. Možno sú už na to zvyknuté. Pani Božena Čonková taktiež vyšla z domu iba naľahko, v mikine, a ihneď sa mi postážovala. „Mám dom, ktorý na mňa padá. Mám už 70 rokov a musím ťahať lanom vodu zo studne, lebo si potrebujem uvariť, umyť sa, vyprať. Ja si myslím, že o nás sa nikto nestará. Nech sa prídu pozrieť ako bývame. Ak zapálím dom, tak zhorí ako zápalka. Potrebovala by som, aby mi domček niekto dal do poriadku,“ ukazuje nám dôchodkyňa Božena Čonková. Na opravu domu nemá peniaze, snaží sa

♦ Voda je dostupná len zo studní. Foto: Matúš Chovanec/RNL

♦ Darina Gábríšová sa do Fričoviec vydala. Trvalý pobyt tu ale nemá. Foto: Matúš Chovanec/RNL

vyžiť z dôchodku. „Mám choré srdce a vysoký tlak. Z mojich peňazí si opravu dovoliť nemôžem,“ konštatuje jedna z najstarších obyvateľiek lokality.

Pýtame sa preto, či jej s opravou nemôžu pomôcť jej deti. „Tiež majú iba také drevené domy. A chceli by žiť ako ostatní, aby mali murované domy, vodu v dome. Veď aj my sme ľudia, chceme žiť tak, ako Nerómovia,“ vysvetľuje Božena Čonková. „A čo tieto deti, majú kde byť?“ opýtal som sa pani Boženy na deti, ktoré sa na nás aj v tom mraze usmievali. „Majú, bývajú v bytovke,“ odvetila na otázku, či sa majú kde hrať, či tu majú nejaké ihrisko. „Deti sú iba vonku, trochu sa pohrajú a idú domov. Ihrisko tu nemajú, v obci je ihrisko, ale tam nechodia,“ dodala a pobrala sa domov.

Rómovia vždy niečo potrebujú

Počas návštevy miestnej osady ma sprevádzal Miroslav Bendík – je jedným z troch sociálnych pracovníkov, ktorí pracujú v obci. Opýtal som sa ho, z akých dôvodov ho najviac navštevujú jeho susedia. „Ľudia za nami stále chodia, Rómovia vždy niečo potrebujú. Aj by si sami pomohli, ale my sme tu pre nich. V čom sa dá, pomáhame. Najviac im pomáhame pri evidencii na úrade práce, pri hľadaní zamestnania, riešime záškoláctvo. Také bežné veci, ktoré riešia aj v iných obciach,“ hovorí Miroslav Bendík. Občas sa aj tu objavujú problémy, ale nemôže povedať, že by boli nejaké závažné. Problém je podľa neho v tom, že deti sa po ukončení školy zaevidujú na úrade práce ako nezamestnané a skončia ako poberatelia sociálnych dávok. „No nájdu sa u nás aj ľudia, ktorí pokračujú v štúdiu na

stredných školách v meste. Máme chlapcov, ktorí pracujú v závodoch, alebo ako živnostníci. Každý si zariadi život ako vie,“ skonštatoval trochu rezignovane. Miroslav Bendík nám ukázal studne, ktoré ľudia v súčasnosti používajú, a v ktorých podľa neho nemusí byť kvalitná pitná voda. „Prvá studňa slúži ľuďom v bytovke, ale nie je v nej veľa vody, a tak sa stáva, že aj niekoľko dní nemáme vodu. Druhá studňa má ručnú pumpu, tu chodí na vodu najviac ľudí, ktorí nemajú vodovod. A tretiu studňu využívajú rodiny, ktoré si postavili domy. Kúpili si čerpadlo a odtiaľ čerpajú vodu,“ vyratúva počet studní.

Pozvanie

Ľudia sa pomaly rozišli do svojich domčekov. Nečudujem sa, vonku bolo dosť chladno. Chlapi ma pozvali na návštevu v lete, keď sa projekt výstavby vodovo-

du rozbehne. Už cestou z osady mi Miroslav Bendík povedal, že vodovod pomôže všetkým ľuďom v obci. „Našej komunite veľmi pomôže tento projekt, lebo už nebudeme používať vodu zo studní, ktorá podľa mňa nie je ani veľmi kvalitná. Ak si ľudia urobia prípojky, tak nebudú musieť platiť za čerpadlá, lebo voda pôjde samospádom. Vody bude dosť a už sa nestane, že nebudeme mať vodu aj niekoľko dní. A čo sa týka ciest, tie sa tiež vybudujú, ale najprv sa musí urobiť voda, aby sa nekopalo dvakrát,“ dodal. Pozvanie na letnú návštevu som samozrejme prijal.

Čakanie na delegáciu

O pol druhej sme s ostatnými novinármi a niekoľkými obyvateľmi obce čakali pred obecným úradom na predsedu vlády. Žiaľ, bez miestnych Rómov. Možno ich tam

nikto nepozval, možno nemali záujem. Príchod delegácie sa oneskoril. Niečo po druhej prišli do obce: predseda vlády Eduard Heger, europoslanec Peter Pollák, poslanec Národnej rady SR Peter Pollák ml. a splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ján Herro. Po privítaní a krátkom kultúrnom programe pred obecným úradom sme sa premiestnili na druhý koniec obce. Mnohí sme boli radi, že sa môžeme pohybovať, lebo v ten deň zima naozaj ukázala svoju silu. Chodník pred rozostavanou materskou školou sa stal dejiskom tlačového brifingu. Ten sa skončil krátko pred štvrtou hodinou. Dozvedel som sa, že podobných obcí, ktoré využijú finančné prostriedky z Európskej únie na zlepšovanie situácie Rómov je na Slovensku viac.

Text: Roman Gorol,
foto: Matúš Chovanec

♦ Božena Čonková je jednou z najstarších obyvateľiek rómskej komunity vo Fričovciach. Foto: Matúš Chovanec/RNL

Užívať dôstojné bývanie je ako vlastniť poklad

Dlho som zvažovala ako napísať článok o bývaní, ktorým by som sa pribovorila nám Rómom, a tak priblížila možnosti ako získať dôstojné bývanie a ozrejmila práva na bývanie. Pred očami sa mi vynorili komunity trpiace generačnou chudobou, žijúce na okraji miest a obcí bez akejkoľvek infraštruktúry (elektrina, vodovod, prístupové cesty). Malé, jednoduché domčeky stoja na neusporiadaných pozemkoch, ktorých majiteľmi sú cudzí ľudia. Rodičia s deťmi denne bojujúci s chudobou a uvažujúci ako prežiť deň, kde si nájsť dôstojnú prácu, ako prekonať nielen generačnú chudobu, ale aj ľudské predsudky sveta. Každý z nás snívá o vlastnom bývaní, bezpečnom a cenovo dostupnom, kde je elektrina a voda. Je to ako vlastniť najväčší a najcennejší poklad, pretože bývanie je miesto, kde žijeme s rodinou, cítime sa v bezpečí, máme kde skloniť hlavu.

Právo na bývanie

Bývanie je ľudským právom, a preto je nevyhnutné sledovať, do akej miery sa naplňa, kde sú silné a slabé stránky jeho praxe, kde sú zlyhania štátu a správy vecí verejných pri jeho naplňaní. Právo na bývanie sa týka každého z nás, každého občana Slovenskej republiky, a teda aj nás, Rómov a Rómov.

Samotné právo na bývanie je zakotvené v Ústave Slovenskej republiky. V druhej hlave Základných práv a slobôd v čl. 12 sa píše, citujem:

1. Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.

2. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.

Ústava Slovenskej republiky hovorí, že každý občan má rovnaké práva, t. j. právo na život, právo na prácu, právo sa slobodne pohybovať, právo sa vzdelávať, právo na bývanie čo znamená, že nikto, ani samotný štát, ani úrady (mestské či obecné zastupiteľstvá) nesmú, nemajú právo protiprávne ohroziť, vysťahovať občana z jeho bývania, a tak ho pripraviť o právo na bývanie, ktoré má zaručené Ústavou Slovenskej republiky. V prípade zneužitia verejnej moci mestom alebo obcou hovoríme o diskriminácii, o porušení práva na bývanie samosprávou, ktorá zastupuje štátnu moc. Každý z nás má právo na súkromie bez ohľadu na farbu pleti, etnikum, náboženstvo, či sme bohatí alebo chudobní.

Zákon o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva

Možno sa pri čítaní článku pýtate, ako Ústava SR môže pomôcť Rómom žijúcim v komunitách, hlavne ak pozemky pod našimi nehnuteľnosťami sú nevysporiadané?

Odpoveď nájdeme v zbierke zákonov 330/1991 o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva v § 2 Dôvody pozemkových úprav, ods. 1: „je to potrebné na usporiadanie vlastníckych a užívacích pomerov k pozemkom, ktoré sa nachádzajú pod osídleniami marginalizovaných skupín obyvateľstva.“

Usporiadanie vlastníckych a užívacích pomerov k pozemkom je prvým krokom, ktorý v určitom okamihu podáva pomocnú ruku cez Úrad splnomocnenca pre rómske komunity v rámci národného projektu Podpora vysporiadania pozemkov. Hlavným cieľom národného projektu je podporiť prístup k zdravotnej starostlivosti a verejnému zdraviu vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti, zdravotníckej osvetu a prispieť k zlepšeniu štandardov hygieny bývania cieľovej skupine – príslušníkom a obyvateľom marginalizovaných komunít (MRK), a to prostredníctvom podpory obciam smerujúcej k vysporiadaniu právnych vzťahov k pozemkom pod rómskymi obydliami v rómskych osídleniach a v obciach s prítomnosťou MRK (ďalej len dotknuté pozemky), v zmysle platných právnych predpisov tak, aby bolo umožnené obyva-

teľom MRK nadobudnúť k pozemkom pod ich obydliami taký právny vzťah, ktorý im umožní legalizáciu stavby, ktorú obývajú, alebo im umožní realizáciu stavby obydli, alebo k týmto pozemkom nadobudne právny vzťah obec, ktorá následne na týchto pozemkoch zrealizuje opatrenia, ktoré vedú/prispievajú k zvýšenej kvalite podmienok bývania príslušníkov MRK (napr. možnosť zriadenia prístupu k inžinierskym sieťam). V prípade realizácie následných opatrení obce, ktoré prispievajú k zlepšeniu štandardov hygieny bývania obyvateľov osídlenia, zostanú pozemky vo vlastníctve obce. (<https://www.romovia.vlada.gov.sk/narodne-projekty/narodny-projekt-podpora-vysporiadania-pozemkov/oznamenie/?csrt=14270224993622617790>.)

Zmeny v poskytovaní dotácií

V spojitosti s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity dávam do pozornosti návrh novely zákona o poskytovaní dotácií, ktorý vláda SR schválila v januári 2022. Je to len malá kvapka nádeje v obrovskom mori, ale aj malý krôčik smerom k nám, Rómom. Vláda Slovenskej republiky 12. 1. 2022 schválila návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 524/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Úradu vlády SR a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 526/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva vnútra SR.

Tento zákon súvisí s prechodom pôsobnosti Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity pod Úrad vlády Slovenskej republiky a umožní opäť poskytovať dotácie na účel sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity.

Okrem pôvodných dotačných titulov sa zákonom zavádzajú aj niektoré nové, napríklad „obstaranie bytov na komunitnom participatívnom systéme alebo aj podpora pôdohospodárskej výroby, výrobných činností a služieb s cieľom zlepšenia základných funkcií, životných podmienok a sebestačnosti urbanistických sídiel marginalizovaných rómskych komunít.“ Medzi prijímateľov dotácie pribudli aj registrované sociálne podniky.

Ako uviedol splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ján Hero: „Je to len prvý oficiálny krok. Zákon po schválení vládou ešte musí schváliť Národná rada Slovenskej republiky a účinnosť zákona je preto navrhnutá od 1. mája 2022. V roku 2022 plánujeme zároveň vyhlásiť aj novú výzvu na poskytovanie dotácií“. (<https://www.romovia.vlada.gov.sk/archiv-tlacovych-sprav/vlada-schvalila-navrh-novely-zakona-o-poskytovani-dotacii/?csrt=14270224993622617790>.)

Riešenie pozemkových úprav a usporiadanie pozemkového vlastníctva pod obydliami je ťažké, a zároveň aj s vlastníkom pozemkov. Je to beh na dlhé trate. Ak sa do riešenia vysporiadania pozemku pustíme sami bez pomoci úradu splnomocnenca, musíme sa pripraviť na nerovný boj Dávida s obrom Goliášom.

Príspevok na bývanie

Príspevok na bývanie je určený na čiastočnú úhradu nákladov spojených s bývaním a poskytuje sa v dvoch sumách v závislosti od počtu členov domácnosti. Prí-

♦ Ilustračná fotografia. Foto: archív RNL

spevok je len omrvinka z omrvíniek od štátu, ktorá nikoho nevytrhne z biedy, ale na chvíľu zalepí záplatu v krízových momentoch. Zo zákona máte právo na príspevok na bývanie, ak sa nachádzate v hmotnej núdzi a splňate ďalšie kritériá – ak niektorý člen domácnosti je vlastníkom alebo spoluvlastníkom bytu, vlastníkom alebo spoluvlastníkom rodinného domu, ktorý domácnosť užíva na bývanie, nájomcom bytu, nájomcom rodinného domu alebo nájomcom obytnej miestnosti v zariadení určenom na trvalé bývanie, ktoré domácnosť užíva na bývanie.

Príspevok na bývanie patrí, ak domácnosť býva: v zariadení podporovaného bývania, v zariadení pre seniorov, domove sociálnych služieb alebo špecializovanom zariadení, ak sa v nich poskytuje sociálna služba plnoletej fyzickej osobe s celoročnou pobytovou formou, v útulku, domove na polceste, zariadení núdzového bývania alebo v krízovom stredisku alebo byte alebo v rodinnom dome na základe práva zriadeného vecného bremena doživotného užívania nehnuteľnosti. Preukazovanie uhrádzania nákladov za služby spojené s bývaním sa nevyžaduje.

Príspevok na bývanie patrí, ak domácnosť alebo člen domácnosti v byte, ktorého je vlastníkom, uhrádza náklady za služby spojené s bývaním a daň z nehnuteľnosti alebo v prípade, že má nedoplatky spojené s úhradou nákladov za služby spojené s bývaním, predloží dohodu o splátkach a potvrdenie o riadnom plnení splátkového kalendára, v rodinnom dome, ktorého je vlastníkom, uhrádza daň z nehnuteľnosti a poplatky za komunálny odpad, v byte, rodinnom dome alebo v obytnej miestnosti v zariadení určenom na trvalé bývanie, ktorých je nájomca, uhrádza nájomné a náklady za služby spojené s bývaním, ak je to dohodnuté v nájomnej zmluve alebo v prípade, že má nedoplatky spojené s úhradou nákladov za služby spojené s bývaním, predloží dohodu o splátkach a potvrdenie o riadnom plnení splátkového kalendára, platí úhradu za sociálnu službu v zariadení sociálnych služieb alebo úhradu za starostlivosť v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Podmienky nároku na príspevok na bývanie sa opätovne prehodnotia po uplynutí šiestich po sebe nasledujúcich mesiacov od posledného preukázania splnenia podmienok nároku na príspevok na bývanie alebo dvanástich po sebe nasledujúcich mesiacov od posledného preukázania splnenia podmienok nároku na príspevok na bývanie, ak sa výdavky uhrádzajú ročne.

Príspevok na bývanie v jednom byte, rodinnom dome alebo v obytnej miestnosti v zariadení určenom na trvalé bývanie patrí

len raz bez ohľadu na počet domácností užívajúcich byt.

Sociálne nájomné byty

V tomto prípade sa bavíme o sociálnom bývaní, čiže bývaní, ktoré je zabezpečené obcou či mestom z verejných prostriedkov. Väčšinou ide o bytovú jednotku, ale môže to byť aj rodinný dom alebo jeho časť. Sociálne bývanie sa poskytuje ľuďom, ktorí nemajú vyriešenú otázku bývania, respektíve nevlastnia byt alebo dom.

Podmienky poskytovania sociálneho bývania a poskytovania dotácií na nájomné byty pre jednotlivé samosprávy určuje zákon 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní. Ten však definuje len všeobecný rozsah podmienok, to znamená, že konkrétnejšie zásady pridelenia sociálnych, respektíve nájomných bytov si určujú jednotlivé samosprávy prostredníctvom všeobecne záväzných nariadení, čo im v konečnom dôsledku umožňuje aj zákon. Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že podmienky sa u jednotlivých samospráv môžu líšiť. Zákonom stanovenou podmienkou je váš príjem. Žiadateľ musí mať príjem maximálne vo výške trojnásobku životného minima. Môže mať príjem aj vo výške štvornásobku životného minima, ale iba ak je členom domácnosti osoba s ťažkým zdravotným postihnutím, ide o osamelého rodiča s nezaopatreným dieťaťom, prípadne aspoň jeden člen domácnosti zabezpečuje zdravotnícku starostlivosť, vzdelávanie, kultúru či ochranu pre obyvateľov mesta alebo obce.

Zákon ďalej oprávňuje žiadať o sociálne bývanie osobu, ktorej zanikla ústavná, náhradná, pestúnska alebo osobitná starostlivosť a zároveň nepresiahla vek tridsať rokov. V podmienkach sa často uvádza aj minimálny príjem, a to aspoň 1,2-násobok životného minima za mesiac. Ďalšou podmienkou niektorých miest a obcí je, aby žiadateľ mal v danej samospráve trvalý pobyt, prípadne sa v danom meste preukázateľne zdržiaval niekoľko rokov.

V podmienkach sa často zdôrazňuje aj nutnosť, aby bol nájomca schopný platiť nájomné a poplatky za služby spojené s bytom. Do úvahy sa teda neberie len samotný nájom, ale aj platby za elektrinu, plyn, koncesionárske poplatky, prípadne aj fond opráv. Ďalšími kritériami sú zdravotný stav, doba podanej žiadosti, nedoplatky voči mestu či obci, majetkové pomery žiadateľa a podobne. Pri schválení vašej žiadosti musíte počítať aj s tým, že vo väčšine prípadov sa pri poskytnutí nájomného bytu musí platiť aj vratná záloha (tzv. depozit, pozn. red.).

Text: Nadežda Malčeková

Komunitné centrá ako spoločný priestor pre všetkých

Človek v obrození na Slovensku dlhodobo prevádzkuje päť komunitných centier: v Kojaticiach, Petrovanoch, Plaveckom Štvrtku, Roškoviach a vo Sveržove. Zameriavajú sa na komplexnú prácu s dospelými aj deťmi. A boci ich služby využívajú v najväčšej miere ľudia z vylúčených rómskych komunít, ich ambíciou je stať sa platformou pre všetkých ľudí v obci. A to nielen z hľadiska krízovej intervencie, ale aj kultúrneho využitia, kvalitného trávenia voľného času či budovania súdržnosti celej komunity.

Prvotne u nás vznikali komunitné centrá ako miesta, ktoré slúžia na pomoc ľuďom v nepriaznivej životnej situácii. Vzhľadom na špecifickú situáciu vylúčených Rómov sa ich aktivity sústredili v najväčšej miere práve na pomoc tejto skupine ľudí, rovnako ako práca terénnych sociálnych pracovníkov. Rómovia, ktorí žijú vylúčené, v generačnej chudobe, čelia viacnásobnému znevýhodneniu. V prvom rade je to sociálne vylúčenie hraničiacie až s fyzickou segregáciou. Častokrát ľudia, ktorí žijú v osade na kraji obce nemajú taký dosah na služby ako členovia majority, nemajú ani len prístup k hláseniam obecného rozhlasu.

„V rámci siete strednej triedy alebo bežného občana máte minimálne kontakty, viete sa pohybovať v tom prostredí, viete, ako to funguje na úradoch, ale v rámci sociálneho vylúčenia neviete, ako to v tom svete funguje, a keď chcete niečo vybaviť, veľakrát to nejde bez pomoci a sprevádzania,“ vysvetľuje naša vedúca pre komunitnú prácu a vzdelávanie Lenka Zápotocká. Ďalším faktorom je aj etnické znevýhodnenie. Či už v školách, pri zamestnávaní alebo u lekára či na úradoch, veľmi často sa stretávajú s viac či menej otvorenou diskrimináciou a rasizmom. A pokiaľ ste rómska žena, pridáva sa aj ďalšie znevýhodnenie.

Podat' pomocnú ruku, aby dokázali stať na vlastných nohách

Dlhodobým cieľom práce našich kolegov v komunitných centrách je priblížiť vylúčené žijúcim Rómom štandard životných podmienok, aké má aj majorita, postaviť ich na rovnakú štartovaciu čiaru. Prospech z toho bude mať v konečnom dôsledku celá spoločnosť, keďže získa ďalších členov, ktorí v nej dokážu fungovať sa-

mostatne a rovnocenne ako ostatní. V komunitných centrách sa preto komplexne venujeme podpore dospelých aj detí. U dospelých ide o finančné, pracovné či sociálno-právne poradenstvo. Pomoc deťom sa v počiatočkoch sústredila na preventívne či intervenčné aktivity, riešenie záškoláctva, ale aj nevyužitého voľného času či na podporu vzdelávania.

Predstavme si to na príklade rodiny v komunite s tromi deťmi, kde dospelí zarábajú minimálnu mzdu. Rodičia sa v rámci bežných problémov môžu dostať do situácie, že im príde nejaké úradné oznámenie, ktorému celkom nerozumejú, alebo sa dostali do finančných ťažkostí, napríklad kvôli tomu, že nerozumeli nejakej zmluve alebo systému splátok. V takejto situácii môžu využiť odborné poradenstvo v komunitnom centre. A pokiaľ má ich dieťa napríklad problém so školou alebo so správaním, komunitné centrum mu v rámci sociálnej práce a preventívnych aktivít dokáže vytvoriť záchrannú sieť.

Ako už bolo zmienené vyššie, činnosť komunitných centier sa v povedomí verejnosti spája najčastejšie špecificky s rómskou komunitou. Ich služby však môžu využiť všetci miestni, ktorí sa ocitli v zlej sociálnej situácii. Takto napríklad využívajú pracovné a finančné, ale aj sociálno-právne poradenstvo v našich centrách v Plaveckom Štvrtku, Kojaticiach a Petrovanoch už aj ľudia z majority.

Nielen v čase krízy

Komplexnejšiemu využívaniu komunitných centier aj Nerómami častokrát bránia len predsudky. Tie sa dajú búrať aj spoločnými aktivitami, v ktorých sa prepája majorita s minoritou a získavajú pozitívne ohlasy. Takto sa napríklad

Texty vytvorila organizácia Človek v ohrození, n.o. Boli „Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín SR.“

KULT MINOR
PROJEKT NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN SR

predškolačky z rómskej komunity spoločne zúčastnili na divadelnom predstavení s nerómskymi deťmi z miestnej škôlky, žena z majority v Petrovanoch vedie v komunitnom centre kurzy šitia pre rómske ženy (ale aj mužov), či seniorky z rovnakej obce učili rómske dievčatá pestovať kvety. Spolupráca so seniormi funguje aj vo Sveržove, kde rómska tínedžerská kapela už niekoľko rokov navštevuje a svojou hudbou spríjemňuje chvíle starým v neďalekom domove dôchodcov.

Komunitné centrum tak neslúži len na riešenie krízových životných situácií. Hlavne v obciach, kde nie je veľa ďalších možností na kultúrne využitie či trávenie voľného času, vie poskytnúť svoje priestory na rôzne záujmové aktivity. „Komunitné centrum môže tvoriť komplex služieb, kde si každý nájde to svoje. Či už vekovo, od rané-

ho detstva po seniorov, až po to, že rôzne skupiny v rámci obce majú rôzne záujmy. Mamičky na materskej, seniori, muži sa nemajú kde stretávať pri kartách, tínedžeri potrebujú svoj klub. Všetci si vedia nájsť svoje miesto v komunitnom centre,“ hovorí Zápotocká.

Jeho cieľom do budúcnosti je však predovšetkým tieto rôznorodé skupiny prepájať a budovať tak skutočne komunitný život, z ktorého vie profitovať celá obec. „Dospelý má málokedy čas tráviť svoj voľný čas mimo domova, veľakrát je to spojené aj s nedostatkom financií. S tým súvisí napríklad aj to, že nemajú v okolí dostupné krúžky pre deti alebo prostriedky na to, aby ich platili. A centrum môže poskytnúť miesto na využitie nielen pre týchto ľudí, ale aj v rámci celej obce. Miestni napríklad pomôžu zveľaďovať verejný priestor alebo vytvoria kultúrny program,“ dopĺňa.

„Dôležitá je prítomnosť odborníkov, ktorí poskytnú špecializované poradenstvo. Ale napríklad keď sa ľudia dostanú do problémov, dokáže si obec vypomôcť aj sama. Povedzme, že niekomu spadla strecha. Tým, že existujú takéto skupiny, ktoré spoločne fungujú v centre, vedú sa rýchlo skontaktovať. Dohodnú sa, že sa stretnú spolu v centre, pomôžu mu ju opraviť, alebo plot nejakej bábickej – buduje to v ľuďoch dobrovoľníctvo, aktivizmus. Neskôr sa môže napríklad vytvoriť aj rada komunitného centra, kde budú zástupcovia rôznych skupín, Rómov, seniorov, hasičov a podobne. Každý z nich vie zachytiť špecifické potreby svojej skupiny a spoločne môžu pracovať na tom, aby sa zlepšili podmienky pre všetkých,“ uzatvára Zápotocká.

Text: Jana Ondrušová

◀◀ str. 3 alebo sčítania rómskeho obyvateľstva, zakladá sa na odhadoch samospráv. V rámci Atlasu sa primárne zisťovali údaje o infraštruktúre obcí a rómskych osídlení, dostupnosti sociálnych a zdravotných služieb, politickej a občianskej participácii rómskych obyvateľov, o ekonomických a kultúrnych aktivitách či školskej infraštruktúre. Podľa našich odhadov tak v Slovenskej republike žije väčší počet Rómov, ako sa ich prihlásilo v rámci sčítania. Odhad je, že Rómov a Rómov je na Slovensku viac ako 450 tisíc,“ vysvetlil splnomocnenec.

Podľa Jána Hera sú aj dôvody, pre ktoré sa mnohí Rómovia k svojej národnosti nehlásia. Dôvodom sú podľa neho predovšetkým strach pred diskrimináciou a negatívne stereotypy o Rómoch.

„Nemôžeme si zatvárať oči pred tým, že na Slovensku naďalej pretrvávajú rasizmus a predsudky voči Rómom. Obyvatelia Slovenska vykazujú jednu z najvyšších

mier protirómskych postojov zo všetkých štátov EÚ. Rôzne prieskumy verejnej mienky skúmajúce všeobecné postoje a individuálne skúsenosti naznačujú, že diskriminácia menšín je žiaľ stále vo vysokej miere tolerovaná naprieč našou spoločnosťou,“ upozornil splnomocnenec.

Masívna kampaň

Jednu z najmasívnejších kampaní k sčítaniu viedla organizácia Opre Roma Slovensko. Okrem viacerých billboardov, ktoré mali popri cestách, kampaň viedli hlavne v prostredí sociálnych sietí.

„Do poslednej chvíle sme verili, že Rómovia a Rómky sa hrdo k svojej národnosti prihlásia. Po vzhliadnutí výsledkov si nie som istý, či sme si my, Rómovia a Rómky na Slovensku, položili otázku, prečo je prihlásenie sa k našej rómskej národnosti také životne dôležité. V kampani, ktorú sme pred sčítaním realizovali, sme našim bratom a sestrám zdôrazňo-

♦ Ilustračná fotografia. Foto: archív RNI

vali, že politickú silu a možnosť reálne ovplyvňovať naše životy budeme mať len vtedy, ak nás bude veľa, presne toľko, koľko nás tu na Slovensku žije, skoro pol milióna,“ uviedol po zverejnení výsledkov sčítania predseda organizácie Csaba Horváth.

Ako ďalej uviedol, možno podcenili, že Rómovia a Rómky boli v minulosti už niekoľkokrát zradení nielen slovenskými a maďarskými lídrami, ale aj vlastnými ľuďmi, ktorí ich využili, keď niečo potrebovali, nasľubovali hory doľu a potom na nich zabudli.

„Možno sme tiež podcenili, že hrdo sa hlásiť k rómskej národnosti, vzhľadom k zlým životným podmienkam, v ktorých mnohí Rómovia dnes na Slovensku žijú a tiež narastajúcemu rasizmu a extrémizmu, nie je jednoduché,“ dodal.

Ako chlieb a maslo

♦ Autor poviedky Branislav Oláh. Foto: Vladimíra Hradecká/RNL

Sedím v našej kuchyni, oproti mne nad novinami pije svoju rannú kávu manžel. Žijeme spolu už šesťdesiat rokov. Bože, veď to je celý ľudský život! Mala som šesťnásť a on devätnásť, keď sme začali žiť v našej chatrči v osade pod horou. To snáď ani nie je pravda, dnes sa mi to zdá ako sen, ako niečo, čo sa odohralo iba v mojej hlave a myšlienkach. Jedna malá izbička v chatrči postavenej zo surových kmeňov stromov, ktoré sme spoločne dotiahli z hory. Deravá strecha, cez ktorú zatekalo, keď prišiel dážď. Môj muž pribil svoj nepremokavý plášť, takzvaný montgomerák na dieru. Chvíľu sme boli v suchu, no keď sa plášť odtrhol pod váhou vody, všetci: ja, on aj naše dieťa sme boli do nitky mokří. Zo spomínaní ma vytrhne nepríjemný zvuk chlípania. Zadávam sa na svojho muža so zlostou, a tak trochu i nenávisťou – bytostne neznášam tento zvuk a spôsob, akým pije kávu. Nevie, prečo s ním sedím za stolom, prečo neodídeme do svojej izby.

Dívam sa na tohto starého muža ako na niekoho cudzieho, koho nepoznám a hovorím si, kde sa podel ten mladý fešák s hustými čiernymi vlasmi vyčesanými podľa poslednej módy do vlny. Aký bol hrdý a sebavedomý, žiadna žena pre neho nebola nedostupná. Vtedy ma ohúril, imponoval mi, no nebola som ako iné, na jeho návrhy a dvorenie som odpovedala vždy len výsmechom. Nakoniec si ma získal svojou vytrvalosťou, ale aj prirodzenou múdrosťou a úprimnosťou. Jeho rodina bola najväčšia a všetci si ju vážili, on mal vždy na pamäti ako prvé a posledné, aby svojím konaním rodine nikdy neurobil hanbu. Dnes tu vidím iba trosku, ktorá z neho zostala. Obidvaja sme trosky, trpko si to uvedomujem. Sme ako staré vraky lodí, zhrdzavené ťažkým životom, obrastené bolesťou, chorobami a starobou, ktoré vedľa seba plávajú na hladine rieky, čo vedie už len do večnosti. Staroba je smutná, ešte že máme deti.

Deväť detí sme spoločne vychovali a zo všetkých máme radosť a sme na ne hrdí, všetci majú svoje vzdelanie, nie ako my dvaja. Pracujú, majú sa dobre a to ma robí šťastnou. Naše vnúčence sú náš poklad, aj tento starček, ktorý tu sedí predou mnou ich miluje

a mazná sa s nimi. S našimi deťmi to nerobil, bol na nich prísny. No s vnúčatami sa hrá a rozmaznáva ich. Spolu máme deväťnásť vnúchat a dokonca už aj osemnásť pravnúchat a jedno praprawnúča. Ach, Pane Bože, kto by si to pomyslel vtedy, keď sme spolu začali žiť, že z nášho manželstva vznikne takýto veľký rod. Môj starý je na to hrdý, hlavne na svojich šesť synov, tolko ich nemá nikto v jeho širokej rodine ani v meste, kde žijeme. A on to vždy pri každej rodinnej oslave nezabudne pripomenúť a pochváliť sa svojím výkonom, ako keby to bola iba jeho zásluha. Teraz sa na mňa pozrel spod svojich okuliarov, akoby mi chcel prečítať myšlienky. Zajtra nás čaká oslava, šesťdesiate výročie manželstva. Nechce sa mi ísť na mestský úrad ani absolvovať takú veľkú oslavu, veď to bude moje deti stáť veľa peňazí, ale oni si nedajú povedať, a tak sme my, starci, museli súhlasiť.

Počujem dvere. To bude určite niekto z našich – u nás sa nikdy neklope, jednoducho dvere sú na to, aby sme nimi kedykoľvek vošli alebo vyšli, tak to u Rómov bolo aj bude. Vidím ako vojde moja vnučka a v srdci sa mi rozleje teplo a láska. Bozkáva nás obidvoch a zrazu sa obidvaja usmievame a sme šťastní. Ako dobre je na svete, keď máte koho milovať a niekto miluje aj vás. Sadne si medzi nás, urobí si čaj a začne sa nás pýtať, či sa tiež tešíme na zajtrajšiu oslavu, lebo ona veľmi a má aj nové šaty, ktoré nám ukazuje vo svojom mobile. Zrazu sa opýta: „Ako človek dokáže s iným človekom prežiť celých šesťdesiat rokov?“ „To by som chcel aj ja vedieť,“ smeje sa môj muž. „Ale starký, naozaj chcem vedieť, čo vás spojilo a čo vás hlavne udržalo spolu,“ nevzdáva sa vnučka. „No, čo ti poviem, najprv to bola láska a potom deti a zodpovednosť voči nim. Nič romantické si za tým nepredstavuj,“ povedal vecne môj starý a ďalej čítal noviny. Nevie, prečo, ale vo mne to zase vyvolalo zlosť. Zagánila som na neho a vyprskla. „Tak už si zabudol na to, že sme ako *chlieb a maslo*, že jednoducho nás Boh spojil a patríme k sebe? Už to neplatí, ty oplan starý? Teraz sa tváriš, ako keby si veľmi trpel pre naše deti. Pritom si sa mal dobre, ja som všetko oddrela! Vstávať za svítania, pripraviť deťom do školy

a bežať do roboty, a keď som prišla tak znovu sa bolo treba postarať o deti. Veru, spať som chodila posledná a ráno vstávala prvá a ty si z roboty s kamarátmi do krčmy, občas nejaká frajerka!“ kričala som, nevediac ani prečo mi zrazu prišli na um všetky krivdy, ktoré som s ním prežila. „Ale nepovedz! Teraz chceš povedať, že ja som si žil ako v bavlnke. Zabudla si ako som robil soboty, nedele, nepoznal som, čo je voľný sviatok! Vždy v robote štyridsať dva rokov na železnici ako pochôdzkar, kilometre a kilometre každý deň, či bol mráz mínus dvadsať, alebo horúčava, víchor, búrka, sneh, poľadovica, to bolo jedno! Vždy som tam bol, vždy som si splnil svoju úlohu,“ kričal teraz aj môj muž. „Dost, prestaňte sa hádať, lebo odídeme!“ smutne povedala moja vnučka. Nastalo trápne ticho, asi sme sa obidvaja hanbili za túto scénu. Po chvíli ticha sa ozvala naša vnučka: „Starká, ako si to myslela s tým maslom a chlebom?“ „No nech ti to porozpráva tvoj starý otec, to bola jeho myšlienka,“ odpovedala som. „Prečo blázníš dievča s našimi príbehmi, o ktorých už aj tak nikto nestojí?“ zmierlivo sa na mňa usmial môj muž a v jeho očiach som videla plamienok toho, čo sme kedysi k sebe tak vášnivo cítili. „Starký, prosím ťa, povedz mi o tom, prosím, prosím.“ Starý chvíľu váhal a mlčal, no keď ho vnučka neprestávala prosiť a chytila mu ruku do svojich dlaní, usmial sa na ňu, zložil si okuliare a odložil noviny.

„No vieš, celé to bolo takto. Keď začala vojna, mal som osem rokov, keď končila nelych trinásť. Bola to veľmi ťažká doba. Ani pred vojnou sme sa nemali dobre, ale cez vojnu to bolo fakt zlé. Vieš, ak sme chceli prežiť museli sme napríklad pri žatve robiť od svitu do zotmenia. Pamätám si, bol som chlapec oblečený v handrách, ráno nás privítal sedliak, u ktorého sme robili. Dostali sme krajec chleba, cez ktorý by si videla nebo a trochu mlieka alebo mliečovej kávy. Hneď ako sme zhltnúli toto skromné jedlo sme začali robiť, viazali sme napríklad snopy slamy s vrieslom – to bol povrázok upletený zo slamy a tým sme viazali snopy. Večer som mal ruky rozodraté do krvi. Na obed sme dostali studenú tekvicovú alebo kapustovú polievku a kúsok chleba, večer

zo dva zemiaky či krajec chleba. Peniaze žiadne, iba toto jedlo. Gazda nám dal iba tolko, aby sme aj zajtra mohli drieť na jeho statku. Boli sme ako otroci, ale vedeli sme, že ak chceme prežiť, musíme byť ticho. No keď nebolo čo robiť na poli, nastal v celej osade hlad. Ženy chodili po žobraní, no nie vždy niečo doniesli, niekde sa im ušlo nadávok a bitky namiesto múky, zemiakov a masti.

Tvoj dedo sa snažil ako mohol, zarábala ako muzikant, ale ani ťažkej roboty sa nebál. Pamätám si ako robil v Harmanci v kameňolome, kam musel chodiť pešo. Vtedy Cigáni do autobusu nemohli. Keď doniesol výplatu, mama išla do obchodu. Mala stokorunovú bankovku, tak na ňu zavolali žandárov, ktorí ju vypočúvali, kde ju zobrala. No a vtedy dostal otec ponuku – išli aj s bratmi hrať na oslavu do miestnej krčmy. Strhla sa tam bitka, do ktorej sa zaplietli. Tvoj dedo nebol žiadny obor, ale nebál sa ani čerta, a tak jeden z miestnych gardistov na to doplatil roztrhnutými ústami. No pomsta gardistov nedala na seba dlho čakať. Pred krčmou v strede dediny ho priviazali za ruky ku kolu a bili ho celý deň. Bol taký krvavý, že nebolo vidieť ani jeho tvár. Odviezli ho do väzenia, kde si odsedel šesť mesiacov. Krátko po prepustení z väzenia sa pridal k partizánom aj so svojimi tromi bratmi. Zúčastnil sa aj jedinej partizánskej prehliadky. No ale zase odbočujem zo svojho príbehu, prepáč. Takže v tomto období, kedy bol otec v horách s partizánmi, sme ako rodina prežívali najhoršiu biedu a hlad. U gazdov som len občas dostal nejakú prácu a keď, tak mi dali len najesť, ale doma bola mama a tri malé deti. Do dediny sme mohli vstupovať len v určený čas, väčšina z našich ľudí sa bála tam chodiť. Hlavne teraz, po potlačení povstania. Vedeli sme, čo sa nám môže stať, veď aj od nás z dediny zobrali dvoch chlapov a neskôr sme sa dozvedeli, že ich zastrelili a zahrabali v masovom hrobe.

Mne však už bolo všetko jedno. Strach som zahodil za hlavu a s detskou odvahou som išiel rovno do jamy levovej. Hneď vedľa miestnej pošty si Nemci urobili štáb pred synagógou, ktorú premenili na väzenie a chliev, kde zabíjali zrekvirované prasatá. Videl som, že oni namiesto toho, aby prasa

◆ Auschwitz-Birkenau. Foto: pixabay.com

obarili a očistili od srsti prasatá sťahujú z kože a tie kože hádžu na kopu. Vtedy ma napadlo spýtať sa, či si tie kože môžem zobrať. Nemeckí vojaci sa mi smiali a dovolili mi ich zobrať. Bežal som domov do osady, zobral vozík a volal ďalších, aby išli so mnou pomôcť mi. No všetci sa báli, a tak som išiel sám. Dovliekol som plný vozík koží, na ktorých boli aj kúsky masného mäsa, prihodili mi aj paprčky a chvosty. To bol hotový poklad! Kože sme varili dlho, kým neboli mäkké, jedli sme ich a pili sme horúci masný vývar, po dlhom čase sme boli sýti. A tak som častejšie chodil popri nemeckom štábe a čakal na svoju príležitosť. Zase raz bola zabíjačka, ale teraz sa už odvážili z osady aj ďalší dvaja muži. Nemci nám okrem kože dali aj črevá, a vtedy sa títo dvaja začali o vnútornosti hádať, kto si ich vezme, dokonca sa začali biť. Vtedy k nim priskočil vojak a pažbou pušky ich dobil do krvi a všetkých nás vyhnali. No o pár dní som sa tam zase obšmietal, boli sme hladní a najmladšia sestra, sotva dvojročná, bola chorá. Videl som, že Nemci sú vonku a sú opití, mali dobrú náladu, smiali sa a spievali si svoje nemecké pesničky. Videl som, že vonku na stole majú fľaše a niekoľko bochníkov vojenského chleba. Odvážil som sa pristúpiť k nim a žobrať, aby mi dali jeden z tých chlebov, že mám chorú malú sestru. Jeden z nich na mňa zúrivo pozrel, vzal ten vojenský bochník a hodil mi ho do hlavy, začal ma biť a kopať na zemi. Vytiahol pištoľ a namieril na hlavu. Zatvoril som oči s pocitom, že môj život končí. Zaznel výstrel, no ja som ďalej žil. Videl som, ako pri ňom stojí iný nemecký vojak, ktorý mu chytil ruku a výstrel nasmeroval mimo mňa. V sekunde mu vrazil pästou do zubov a kričal niečo na neho. Neviem, asi mal vyššiu hodnotu, lebo potom ten vojak poslušne odišiel. Mňa môj záchranca poslal domov – bol som hladný, ale živý. Keď prišla Červená armáda a zajatých Nemcov viedli cez dedi-

nu, všetci sme sa prišli pozrieť. Videl som medzi zajatcami toho Nemca, čo ma chcel zabiť. Schytil som kameň a hodil som mu ho do hlavy, zaliala ho krv. No ruský vojak natiahol svoj samopal a namieril na mňa. Kričal som mu, že ma chcel zabiť. On ma chytil za plece a stisol mi ho, až to zabolelo. Zasipl mi do tváre, že to je jeho zajatec a on je za neho zodpovedný. Nemám sa báť, pomste neujde a už sa nikdy domov nevráti. Svoj stisk uvoľnil, potľapkal ma po pleci a s potmehúdsym úsmevom mi povedal *molodec* a odišiel. Tak to je môj príbeh o chlebe. Teraz nech ti povie tvoja babka ten svoj.“

Dávala som sa na svojho muža, keď rozprával príbeh, ktorý zažil cez vojnu a videla som, ako to opäť prežíva, ako sa z osemdesiatročného starca stáva opäť chlapec čo chce len prežiť, a tak napriek strachu bojuje o svoje právo na život. Tak, ako všetky živé stvorenia na tejto planéte. Jeho rozprávanie aj vo mne vyvolalo spomienky. Vnučka sa na mňa díva a čaká. No ja skôr než začnem rozprávať, položím pred nich tanier s mojím jablkovým koláčom, ktorý som piekla včera. Akoby som chcela jedlom zahnať spomienky na hlad, ktorý nás tak trápil cez vojnu. „No, starká, čakám,“ ozvala sa vnučka s plnými ústami. „Nie je veľmi o čom hovoriť. Tak, ako povedal tvoj starký, cez vojnu všetci ľudia trpeli, ale my Rómovia najviac. Mala som len osem rokov, keď vypuklo Slovenské národné povstanie. Báli sme sa o svoje životy. Vieš, otca už pred dvomi rokmi zobrali do pracovného tábora v Hanušovciach a keď ho po viac ako roku prepustili, rozprával mame ako otrocky dreli na stavbe železnice, ktorá viedla zo Strážskeho do Prešova. Urobili si z nich otrokov, nedostávali žiaden plat, strava bola skromná a pri najmenšom previnení ich palicovali na dereši ako v stredoveku. Domov sa vrátil vyčudnutý na kosť a chorý na pľúca. V tom tábore dostal tuberu. Chudák, veľa si po skončení vojny nepožil, zomrel ako 58-roč-

ný. No ale vtedy, keď sa blížil front, otec odišiel do hôr za partizánmi. Ostali sme doma sami iba s mamou. Postarať sa o štyri malé deti nebolo ľahké, mama chodila po žobraní a ja som musela zostať doma s ďalšími deťmi. Hladovali sme a báli sme sa, lebo v diaľke sme už počuli výstrely z diel a tankov, blížil sa front.

Jedného dňa k nám prišli nemeckí vojaci, obsadili náš skromný domček, usadili sa za stolom, otvorili konzervy a jedli. Potom fajčili, prechádzali sa po dvore a pozerali so strachom na okolité kopce. Ja som sedela na lavičke pri peci a lačne sa dívala na nedojedené krajce chleba a konzervy. Bolo neznesiteľné dívať sa na to, sliny mi stekali dole hrdlom, akoby som pila vodu. Nevydržala som to a ako zmyslov zbavená som prišla k stolu a prvé, na čo som natrafila bola štvrtka masla. Vhodila som ju do úst a blažene som ju hrýzla a cítila tučnú chuť masla, ako mi steká dole hrdlom. Nemec, ktorý tam sedel sa na mňa prekvapene díval, potom vybral pištoľ a namieril na mňa. Dívala som sa na neho s otvorenými ústami ešte plnými masla, ktorého šťava mi stekala po kútikoch úst. Vtedy sa zodvihol zo stoličky vedľa sediaci nemecký vojak a postavil sa pred mňa. Niečo vrazil tomu vojakovi s pištoľou a potom zo svojej kapsy vybral maslo a dal mu ho do ruky. Mňa vyviedol von a prihovril sa mi. Bola som prekvapená, že mu rozumiem a dnes už viem, že hovoril po poľsky. Posadil si ma na kolená, z vrečka vybral fotografiu a ukázal mi ju. Bol tam on s peknou plavovlasou ženou a dvomi malými deťmi, dievčatkami asi v mojom veku. Povedal mi, že aj on má doma také dievčatká ako som ja a dúfa, že sa k nim vráti a objíme ich. Pohladkal ma a odišiel. Medzitým prišli ďalší nemeckí vojaci a ich veliteľ sa začal vypytovať, kde je náš otec. Matka povedala, že sa nevrátil z pracovného tábora a nevie kde je. Nemec sa na ňu s hnusom pozrel a niečo povedal po nemecky. Ten

vojak, čo ma zachránil, pribehol ku nám a mame povedal, aby čo najskôr odišla aj s deťmi. Mama nás schytila a tak, ako sme boli a v krutom januárovom mraze sme utekali od nášho domu. Keď sme boli už v hore, videli sme ako z miesta, kde stál náš dom stúpa dym. Večer sme prišli na samotu na lazoch, kde nás prichýlila rodina Krnáčová – tam sme prečkali, až kým našu dedinu neoslobodili Rusi.“

Vnučka sa na nás dívala, raz na jedného, potom na druhého, a potom nás obidvoch tuho objímala a dolu tvárou jej tiekli slzy. „Tak preto chlieb a maslo, vy naozaj patríte k sebe neoddeliteľne! Veľmi vás mám rada,“ bozkávala naše staré tváre a zmáčala ich slzami. My dvaja sme vychutnávali ten pocit šťastia z blízkej a milujúcej osoby. Keď sme osameli, sadla som si oproti môjmu mužovi a chytila ho za ruku. Cítila som jeho štíhle dlhé prsty a vystupujúce žily, v ktorých mu pulzovala krv. „Šesťdesiat rokov sme spolu prežili, starý môj, šesťdesiat rokov sme k sebe patrili ako ten chlieb a maslo,“ dívala som sa mu do očí a začala som sa rehotáť. „No veru, stará moja, šesťdesiat rokov je dlhá doba, no ale hádam to spolu už nejako dotiahneme až do neba.“ Usmial sa na mňa a pobožkal ma na ruku.

Napísal: Braňo Oláh

Doslov

Táto poviedka sa ma bytostne dotýka. Ako v drvivej väčšine mojich poviedok, aj v tejto čerpám zo skutočných udalostí. Poviedka je však špecifická tým, že som v nej prerozprával príbehy, ktoré nezávisle na sebe ako deti cez druhú svetovú vojnu prežili moji rodičia. Nič na ich príbehoch som neupravil a čitateľovi som ich sprostredkoval tak, ako mi ich oni sami porozprávali. Moji rodičia tu už nie sú, rovnako tak nás čas oberá o priamych svedkov udalostí, ktoré sa udiali Rómom počas druhej svetovej vojny. Rozhodol som sa túto poviedku napísať aj preto, aby sa na tieto príbehy nezabudlo.

Ako Bachtalo hľadal šťastie

Sar o Bachtalo rodelas e bacht

♦ Ilustračná fotografia. Foto: Roman Čonka/RNI

Kováč Kalman so svojou ženou Etelou mali päť detí. Boli to samé dcéry, ale po desiatich rokoch sa im narodil chlapec. To bolo radosti a šťastia v ich dome! Dali mu meno Kalman po otcovi – ako rástol, stále sa usmieval, zo všetkého sa radoval a bol šťastný. Bol aj veľkým šťastím pre oboch rodičov a sestry. Preto ho všetci volali Bachtalo. Lenže čím bol starší, bol nespokojnejší s tým, že žije chudobne a v osade. „Oco, mama, som veľmi nešťastný z toho, že žijeme v osade, sme chudobní a žijeme z ruky do úst. Už ma to nebaví! Ja chcem byť bohatý a šťastný!“ neraz hovoril rodičom a oni mu neraz odpovedali, „a ty si myslíš, že bohatý človek je aj šťastný?“ On zakaždým odpovedal: „Bohatý má peniaze, a preto si môže kúpiť všetko čo len chce, nežije z ruky do úst ako my, a preto musí byť aj šťastný!“ Rodičia aj sestry ho nechali v tom, nech si myslí čo chce, veď príde na to, keď bude starší, kto je šťastnejší – bohatý či chudobný.

Keď mal osemnásť rokov, postavil sa pred rodičov a hovorí: „Idem do sveta hľadať šťastie. Chcem byť šťastný a bohatý!“ Mama na neho pozrie a prosí ho: „Prosím, nechod nikde. Nehľadať šťastie vo svete, ale tu doma v rodine“. Bachtalo jej oponuje: „Ak zostanem doma, budem tvrdo pracovať ako vy a čo budem mať z toho? Iba chudobu a nešťastie“. Neďaleko ich domčeka u košíkára Deža sa tancuje, spieva, raduje. „Pozri sa na nich. Dnes Dežo predal všetky košíky na jarmoku a už sa veselia, sú šťastní, lebo dnes majú trochu viac ako inokedy. Ich deťom svietia očka a toto je to najväčšie šťastie pre rodičov, ak sú ich deti šťastné,“ hovorí synovi otec. Ale Bachtalo je neoblomný a aj otcovi oponuje: „Ty si kováč a či si ma neučil, že každý je kováčom svojho šťastia?“ Otec mu na to nevedel odpovedať, a tak privolil. „Dobre teda, choď do sveta šťastie hľadať, ale nezabudni, že ak ho chceš nájsť, musíš predovšetkým vedieť, čo vlastne šťastie je.“

Bachtalo sa zbalil a vydal na cestu. Zastavila ho Jolanka od susedov. „Nechod do sveta, Bachtalo! Šťastie môžeš nájsť aj doma. Vydám sa za teba a urobím ťa šťastným,“ dohovárala mu. Ale ani jej slová ho nezlomili, a tak šiel. Po niekoľkých dňoch cesty dorazil do malého, chudobného mestečka. Domy tam boli staré a ošarpané, ľudia na sebe mali staré špinavé oblečenie, ale na námestí tohto mestečka sa tancovalo, spievalo, radovalo. Ľudia boli veľmi šťastní, aj keď boli chudobní. Bachtalo to samozrejme nechápal, a preto zašiel za richtárom, ktorý sedel vo vysokom kresle na námestí a spolu s obyvateľmi mestečka sa radoval šťastným chvíľam. „Pán richtár, mesto sa vám pomaly rozpadáva, ľudia sú špinaví, otrhaní a chudobní a vy si spievate, tancujete, radujete sa?“ nechápavo sa ho spýtal Bachtalo. „Moji ľudia sú šťastní, aj keď sú chudobní, lebo skutočné šťastie prežívajú teraz v prítomnosti bez obáv z toho, čo prinesie budúcnosť. Ich šťastie umocňuje nevinná radosť, šťastie a úsmev na tvárach ich detí,“ odpovedal Bachtalovi richtár. Ten iba krútil hlavou a radšej sa pobral ďalej. „Asi to nebolo to správne miesto, kde by som našiel svoje šťastie,“ v duchu si pomyslel.

Po niekoľkých dňoch prišiel do iného a zdá sa, bohatého mesta. Námestie bolo vyzdobené rôznymi ozdobami, fasády domov krásili rôznofarebné malby, no krása na to pozerat! „Toto je to miesto, kde budem šťastný,“ pomyslel si a zašiel do najbližšej krčmy, lebo bol veľmi hladný a smädný. Sadol si za stôl a objednal si jesť a piť. Krčmár mu to doniesol a namiesto úsmevu ho vítala kamenná, smutná tvár krčmára. Obzerá sa okolo seba a okolo stolov sedia samí bohatí ľudia, oblečení v najdrahších šatách, ovešaní zlatom a drahými kameňmi. No všetci sú smutní. Bachtalo si však všimne, že v rohu krčmy sedí zarastený starček v starých a špinavých šatách. Prísadne si k nemu a spýta sa ho: „Prečo majú títo ľudia smutné tváre ak

sú bohatí? Prečo sa neradujú, nie sú šťastní?“ Starček priloží hlavu k jeho uchu a pošeptá mu: „Šťastný nie je ten, kto má všetko, ale ten, kto má málo, lebo vie, že stále môže mať viac. Oni chcú mať viac a viac, ale boja sa, že prídu o všetko, čo majú. Preto sú smutní a nešťastní. Už ani deti, ktoré sú najväčším šťastím nechcú mať, lebo by sa museli o ne starať a to stojí veľa peňazí“. Bachtalo opäť nechápavo krútil hlavou a radšej sa pobral ďalej, ani nedojedol a nedopil to, čo si objednal. „Asi ani toto nebolo to správne miesto, kde by som našiel svoje šťastie,“ v duchu si pomyslel.

Potom prešiel kus sveta a všade nachádzal chudobných a šťastných, bohatých a nešťastných. Keď sa pýtal chudobných, prečo sú šťastní, keď sú chudobní, každý mu odpovedal to isté. „Mám prácu, mám kde spať, čo jesť a piť, mám teplo a lásku. A radosťou a šťastím žiariace očka mojich detí moje šťastie násobia. Čo viac si k šťastiu môžem priať? Ja ďakujem Bohu za to, čo mi dal a dáva. Lebo tieto veci nie sú samozrejmosťou.“ Bachtalo pomaly začal chápať zmysel slova šťastie. Dokonca sa na svojich potulkách svetom stretol aj s mladým, ale najbohatším statkárom v krajine, ktorý mal ohromné majetky, bohatstvo, nádhernú ženu, ale bol nešťastný. „Prečo, pane, ste taký nešťastný, ak ste mladý, najbohatší, mate krásnu ženu a všetko, čo len chcete si môžete kúpiť?“ Statkár sa pozrel na Bachtala a hovorí: „Máš otca, mamu a súrodencov?“ „Mám,“ odpovedal Bachtalo. „Tak buď šťastný, vráť sa domov, ožeň sa a maj deti!“ povedal statkár a pokračoval, „ja som ešte ako dieťa stratil oboch rodičov, nikdy som nemal súrodencov a nemám ani vlastné deti. Už chápeš, prečo som nešťastný?! Načo mi je bohatstvo, ak nemám rodinu?“ dopovedal statkár a tvárou mu tiekli slzy. Vtedy Bachtalo všetko pochopil a utekal domov hľadať svoje šťastie.

Cestou domov uvažoval, že sa zamestná u otca vo vyhni, ožení sa a bude mať deti. „Ale koho si vezmem za ženu, keď aj Jolanku, ktorá mi ponúkla lásku a šťastie som odmietol,“ obával sa Bachtalo. Keď došiel domov, celá rodina sa tomu radovala a bola šťastná, že sa Bachtalo vrátil. Otec, mama, jeho sestry so svojimi mužmi a ich deťmi. Aj Jolanka, ktorá na neho celý čas čakala, sa veľmi potešila. „Ty si sa nevydala? Ty si na mňa čakala?“ opýtal sa jej Bachtalo. „Áno, čakala, lebo viem, že iba s tebou budem šťastná,“ povedala Jolanka a Bachtalo žiaril od šťastia, že Jolanku nestratil. Potom bola svadba, na ktorej sa zabávala a žiarila šťastím celá osada. Bachtalo sa zamestnal u otca. Za zarobené peniaze si postavil skromný domček vedľa domčeka svojich rodičov a za tri roky sa Bachtalovi a jeho Jolanke narodili tri nádherné deti. Potom ďalšie a ďalšie. Bachtalo bol asi najšťastnejší človek na svete, že svoje šťastie našiel doma. Veď mal krásnu a láskavú ženu, mal prácu, čo jesť, teplúcky domov, lásku a veľkú rodinu. Najväčším jeho šťastím boli usmievavé, nevinné a nádherné tváričky jeho detí a ich radosťou a šťastím žiariace čierne očka. Bachtalo teda našiel svoje šťastie nie vo svete, ale doma. Mnoho Rómov však ešte stále hľadá svoje šťastie ďaleko vo svete. Či ho našli alebo nie, to vedia len oni.

* * *

Le chartas le Kalmanis peskra romňaha la Etelaha sas pandž čhave. Savore sas čhaja, kajča pal o deš berš lenge uliľa muršoro. Sas oda lošaňiben the bacht andre lengro kher! Dine leske nav Kalman pal o dad – sar barolas, mindik ča asalas, savorestar lošanelas u sas bachtalo. Sas the bari bacht prekal o dad-daj the pheňa. Vaš oda les savore vičhinenas Bachtalo. Kajča so sas phureder nasas bikivel oleha, hoj dživel čores u andre osada. „Dade, daje, som bares bibachtalo olestar, hoj dživas andre osada, sam čore u dživas andal o vast andro muj. Imar man

ada nabavinel! Me kamav te el barvalo the bachtalo!“ najekhvar phenelas le dade-ske-dade u on leske najekhvar phenenas pale, „u tu tuke gondolines, hoj o barvalo manuś hino the bachtalo?“ ov pal dojekh phenelas pale: „Le barvales hin love, u vaš oda peske šaj cinel savoro so ča kamel, nadživel le vastestar andro muj sar amen, u vaš oda musaj te el the bachtalo!“ O dad-daj the o pheña les mukle andr´oda, hoj mi gondolinel peske so kamel, se avela pr´oda, sar ela phureder, ko hino bachtaleder – o barvalo abo o čoro.

Sar sas leske dešocho berś, ačhila anglo dad-daj u phenel: „Džav andre luma te rodel e bacht. Kamav te el bachtalo the barvalo!“ E daj pre leste dikhel u mangel les: „Mangav tut, ma dža ņikhaj. Ma rode e bacht andre luma, afe adaj khere andre famelija“. O Bachtalo lake pale phenel: „Te ačhava khere, kerava phares buči sar tumen u so man ela olestar? Ča o čoripen the bibacht“. Nadur lengre kherestar ko košarošiś Dežis pes khelel, giľavel, lošanel. „Dikh pre lende. Adadžives o Dežis bikendža savore košara pro jarmokos u imar pes lošanen, hine bachtale, bo adadžives len hin sikra buter sar masovar. Lengre čhavorengre jakhora vududaren u kada hin oja nekbareder bacht prekal o dad-daj, te hine lengre čhavore bachtale,“ phenel le čhaske o dad. Kajča o Bachtalo pes nadel te phagel u the le dadeske phenel pale: „Tu sal chartas u nasikavehas man, hoj dojekh hino chartas peskra bachtake?“ O dad leske pr´oda nadžanelas te phenel pale, u avka pomukla. „Mištes akor, dža andre luma e bacht te rodel, kajča ma bister, hoj te la kames te arakhel, sal tromado anglunes te džanel, so´da čačeste e bacht hiñi.“

O Bachtalo pes urdža u diña pes pro drom. Ačhadža les e Jolanka so bešelasa paš lende. „Ma dža andre luma Bachtalo! E bacht šaj arakhes the khere. Džava romeste pal tute u kerava tut bachtale,“ dovake-

relas leske. Kajča aňi lakre lava les na phagle, u avka gefa. Pal vajkeci dživesa avla andro cikno, čoro forocis. O khera odoj sas purane the phagerde, pro manuśa sas urdo purano melalo uraviben, kajča pro foros pes khelelas, giľavelas, lošanelas. O manuśa sas bares bachtale, choc sas čore. O Bachtalo oleske n´achalolas, u vaš oda gefa pal o čhibalo, savo bešelasa pro učo stolkos pro foros u jekhetane le manuśenca andal o forocis lošanelas le bachtale idejenge. „Rajeja čhibaleja, o foros tumenge polokes pes rozperel, o manuśa hine melale, čhingerde the čore u tumen peske giľaven, khelen the lošanen?“ n´achaluvibnaha pes lestar phučla o Bachtalo. „Mire manuśa hine bachtale, choc hine čore, bo čačuňi bacht dživen aka-na andro akanutňipen bi e dar olestar so lenge anela o elatuňipen. Lengri bacht zoralarel bidošalo lošaňiben, bacht the asaben pro muja lengre čhavorengre,“ palephendža le Bachtaleške o čhibalo. Oda ča bondžrelas le šereha u radeder pes kidňa dureder. „Talam oda nasas oda čačuno foros, kaj arakhľomas miri bacht,“ andre vodži peske gondolindža.

Pal vajkeci dživesa avla andre aver u sar dičhol, barvalo foros. Maškaruno forotuno than sas šukarardo sojekhavrenca šukaribenca, o kherutne fali šukararenas sojekhaver kolorošna rajzolišagi, no šukariben pr´oda te dikhel! „Kada hino than, kaj avava bachtalo,“ gondolindža peske u gefa andre nekpášeder karčma, bo sas baro bokhalo the trušalo. Bešľa pašal o akamind u mangľa peske te chal the te pijel. O kačmaris leske oda so mangľa andža u na asabnaha, afe užarelas les baruno, bilošano kačmariskro muj. Dikhel pašal peste u pašal o skaminda bešen sa barvale manuśa, urde upre andro nek kučeder gada, pro meňa lenge figimel somnakaj le bare kuč barenca. No savore hine bilošane. Kajča o Bachtalo dikhľa, hoj andro kutos bešel zabarardo phuro murś andro purane the melale gada. Bešľa peske

paš leste u phučľa pes lestar: „Soske kale manuśen hin bilošane muja te hine barvale? Soske na lošanen, nane bachtale?“ O phuro paše thodža peskro šero kija leskro kan u čhitones leske phendža: „Bachtalo nane oda, kas hin savoro, afe oda, kas hin frima, bo džanel, hoj sojekhvar les šaj avel buter. On kamen buter u buter, kajča daran pes, hoj našavena savoro, so len hin. Vaš oda hine bilošane the bibachtale. Imar aňi čhavoren, save hine nekbareder bacht nakamen, bo ulehas tromade pal lende te bajinel u oda mol but love“. O Bachtalo pale n´achaluvibnaha bondžarelas le šereha u radeder pes kidňa dureder, aňi nachaľa the napila oda, so peske mangľa. „Talam aňi kada nasas oda čačuno than, kaj arakhľomas miri bacht,“ andre vodži peske gondolindža.

Palis pregela kotor luma u pre dojekh than arakhelas čoren u bachtalen, barvalen u bibachtalen. Te pes phučelas le čorender, soske hine bachtale, te hine čore, dojekh leske pale phenelas jekhvarunes. „Hin man buči, hin man kaj te sovel, so te chal the te pijel, hin man tačipen the kamiben. U le lošaňibnaha the bachtaha vududarde jakhora mire čhavorengre miri bacht zoralarel. So buter peske kije bacht šaj mangav? Me palikerav le Devleske vaš oda, so man diña the so del. Bo ada na musaj te el dojekhes.“ O Bachtalo polokes achalolas so´da hin bacht. Dži agor pes pre peskro pindrariben la lumaha arakhľa the le terneha, kajča nekbavaleder chula-jeha andre them, saves sas bare chulajipe-na, barvalipen, šukar romňi, kajča sas bibachtalo. „Soske, rajeja, san ajso bibachtalo, te san terno, nekbavaleder, hin tumen šukar romňi u savoro, so ča kamen peske šaj cinen?“ O chulaj dikhľa pro Bachtalo u phenel: „Hin tut dad, daj the phrala-pheña?“ „Hin man,“ pale phendža o Bachtalo. „Ta av bachtalo, visar tut khere, le romňa u mi en tut čhave!“ phendža

o chulaj u vakerelas dureder, „me mek sar čhavoro našadžom la da-dades, šoha man nasas phrala-pheña u nane man aňi peskre čhave. Imar achalos, soske som bibachtalo?! Pre soste mange o barvalipen, te man nane famelija?“ phendža o chulaj u pal o muj leske čuľanas o apsa. Akor o Bachtalo savoro achaliľa u denašelasa khere te rodel peskri bacht.

Le dromeha peske phenelas, hoj džala andre buči paš o dad andre chartarňa, lela romňa u ela les čhavore. „Kajča kas lava romňake, te the la Jolanka, savi man delas kamiben the bacht tradňom pašal peste,“ daralas pes o Bachtalo. Sar avľa khere, calo famelija oleske lošanelas u sas bachtali, hoj pes o Bachtalo visardža. O dad, e daj the leskre pheña peskre romenca the čhavorenca. The e Jolanka, savi pre leste calo idejos užarelas, pes bares lošandža. „Tu na gefal romeste? Tu pre mande užarehas?“ phučľa pes latar o Bachtalo. „He, užaravas, bo džanav, hoj ča tuha avava bachtali,“ phendža e Jolanka u o Bachtalo sas baro bachtalo, hoj la Jolanka nanašadža. Palis sas o bijav pre savo pes lošanelas u sas bachtali calo osada. O Bachtalo gefa andre buči paš peskro dad. Vaš o love so zarodňa ačhadža peske cikno kheroro paš o kher peskre dadeskro-dako u tel o trin berša ulile le Bachtaleške the leskra Jolankake trin čhavore. Palis aver the aver. O Bachtalo sas talam nekbachtaleder manuś pre luma, hoj peskri bacht arakhľa khere. Se sas les šukar the kamaduňi romňi, sas les buči, so te chal, tato-ro kheroro, kamiben the bari famelija. Nkbareder leskri bacht sas o asandune, bidošale u šukarore mujora leskre čhavengre the lengre lošaňibnaha the bachtaha vududarde kale jakhora. O Bachtalo arakhľa peskri bacht na andre luma, afe khere. Kajča mek but Roma roden peskri bacht dur andre luma. Či la arakhle abo na, oda džanen ča on.

Napísal a preložil: Igor Dužda

♦ Ilustračná fotografia. Foto: pixabay.com

#WeRemember – Pamätáme si obeť holokaustu

◆ Prezidentka SR Zuzana Čaputová.

◆ Verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová.

◆ Velvyslankyňa USA na Slovensku Bridget Brink.

◆ Študent Súkromnej spojenej školy v Kežmarku.

◆ Premiér SR Eduard Heger.

Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu si pripomínáme 27. januára. Spomienka na obeť sa v posledných rokoch viac dostáva aj do povedomia politikov a významných osobností, ktorí sa verejne zapájajú do medzinárodnej kampane #WeRemember hlavne prostredníctvom sociálnej siete Facebook.

„Pamätajme na prenasledovaných a vzdorujúcich, na zavraždených a preživších, ale aj na širšie súvislosti a príčiny holokaustu,“ uviedla prezidentka SR Zuzana Čaputová.

Výročie oslobodenia koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau je podľa nej príležitosťou zastaviť sa a pripomenúť si historické skutočnosti. Strojcovia holokaustu prenasledovali, zbavili ľudskej dôstojnosti, mučili a zavraždili milióny Židov, Rusov, Poliakov, Rómov, Srbov, Gejov, ľudí so zdravotným postihnutím a ďalších. Transportom predchádzala postupná zmena atmosféry, hrubnutie rétoriky, predsudky, nadávky, nenávistné ideológie a systematická dehumanizácia.

„Položme si otázku, či sa po vyše 80 rokoch ľudstvo poučilo, či si dokážeme strážiť priestor dobra v každom z nás. Vážme slová, aby sa história neopakovala. Aj preto dnes, keď si pripomínáme Medzinárodný deň pamiatky

obetí holokaustu, sa pridávam k medzinárodnej kampani,“ dodala slovenská prezidentka.

Mier nie je samozrejmosťou

„Ľudia v koncentračných táboroch si prešli doslova peklom, ktoré si mnohí nevieme ani predstaviť. Zbavenie miliónov ľudí dôstojnosti, ich zotročenie a zavraždenie je zločinom, ktorý už nesmieme viac dopustiť. Zodpovednosť leží na každom z nás. Preto si musíme príčiny i následky holokaustu neustále pripomínať, pretože stále platí, že tí, ktorí si nepamätajú minulosť, sú odsúdení k jej zopakovaniu. Dlhé desaťročia v mieri a v prosperite, ktoré zažila väčšina Európy vrátane Slovenska, nie sú samozrejmosťou. Vážme si ich. A vedomí si zverstiev, ktoré spúšťa vojna, budme práve dnes súčasťou koalície štátov, ktoré vyznávajú a bránia slobodu, demokraciu, právny štát a ľudskosť,“ uviedol na sociálnej sieti Facebook premiér SR Eduard Heger.

Židia, Židovky, Rómovia, Rómky

Obete si pripomenuli aj v Kancelárii verejného ochrancu práv. Podľa nich silnejú hlasy, ktoré udalosti holokaustu spochybňujú a ich pôvodcov – verejne či skryto – obhajujú. Takéto tendencie musíme odsúdiť, pretože sú nebezpečné pre spoločnosť.

„Iniciatíva #WeRemember zameriava našu pozornosť nielen na tragickú minulosť, ale zdôrazňuje tiež, že je dôležité sa z histórie aj poučiť, aby sa už neopakovala. So znepokojením sledujeme tendencie porovnávať v dnešnej dobe holokaust s pandemickými opatreniami a o to viac zdôrazňujeme potrebu vysvetľovať udalosti holokaustu pravdivo. Nech je ochrana ľudských práv mementom tragédie holokaustu a nech nás pamiatka obetí holokaustu motivuje k budovaniu tolerantnejšej a otvorenejšej spoločnosti voči všetkým jej členom a členkám, bez ohľadu na národnosť, vierovyznanie, farbu pokožky alebo sexuálnu orientáciu,“ uviedli v spoločnom vyhlásení z Kancelárie verejného ochrancu práv.

Nezabudnúť

Podľa poslankyne Národnej rady SR Jarmily Vaňovej žiadny národ nie je imúnny voči klamstvu, manipulácii a šíreniu nenávisti. Každý národ či jednotlivec môže byť zneužitý na tie najhoršie veci. Preto obeť holokaustu by nikdy nemali byť zabudnuté a ich utrpenie je výstrahou pre nás všetkých.

Druhá svetová vojna zostane podľa Petra Polláka, poslanca Národnej rady SR, už navždy čiernym bodom vo svetových dejinách. Po

čas holokaustu prišli o život milióny ľudí. Len preto, že mali inú farbu pleti, inú etnicitu, sexuálnu orientáciu či vierovyznanie.

„Nenávisť umožnila vznik a fungovanie vyhladzovacích táborov. Ten najväčší bol neďaleko Slovenska – pri poľskom meste Osvienčim. Bola to továreň na smrť. Ľudí tam vozili vlakmi a hneď pri príchode ich mávnutím ruky rozdelili na tých, čo išli rovno na smrť do plynovej komory a tých, ktorí zomierali postupne v katastrofálnych podmienkach v pracovnom tábore. Koncentračný tábor sa stal symbolom holokaustu. Genocídy asi šiestich miliónov Slovanov, Židov, Rómov, homosexuálov a ďalších. Dnes si celý svet pripomína 77. výročie jeho oslobodenia a spolu s tým aj všetky obeť holokaustu. Nezabudnime, že v boji proti extrémistom a nenávisti skrátka nesmieme poľaviť,“ uviedol na sociálnej sieti.

Podľa splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny Lászlóa Bukovszkeho bol holokaust výsledkom nekontrolovanej nenávisti a kolektívneho mlčania. Tento deň má pripomenúť, že sa aj naďalej musíme spájať proti zlu, pripomínať si našu minulosť a budovať lepšiu budúcnosť pre všetkých.

(red)

Vyhlásenie splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity k Medzinárodnému dňu pamiatky obetí holokaustu

Holokaust bol jednou z najtemnejších kapitol v histórii ľudstva. Dnes si pripomínáme a vzdávame hold viac ako šiestim miliónom Židov, Rómov a nespočetným ďalším obetiam nacistických zverstiev, ktorí boli nezmyselne zavraždení počas holokaustu. V koncentračných táboroch boli po nemilosrdnom výberovom procese státisíce ľudí poslané priamo z rampy do plynových komôr, aby zomreli strašnou smrťou. Deti boli oddelené od rodičov, rodiny boli rozdelené. Tí vážni, ktorí neboli okamžite zavraždení, bez ohľadu na ich pôvod, museli byť zapojení do nútených prác za najdesivejších podmienok.

Tiež si tíme tých, čo prežili a zdieľame ich príbehy o odvahe, nádeji a vytrvalosti proti nevýslovnému zlu a uznávame hrdinov, ktorí riskovali svoje životy, aby zachránili ostatných.

Holokaust a utrpenie ľudí počas neho si musíme stále pripomínať. Mnohí si dnes neuvedomujú, čo všetko so sebou priniesol. Na Slovensku naďalej pretrvávajú rasizmus a predsudky voči Rómom. Obyvatelia Slovenska vykazujú jednu z najvyšších mier protirómskych postojov zo všetkých štátov Európskej únie. Rôzne prieskumy verejnej mienky skúmajúce všeobecné postoje a individuálne skúsenosti naznačujú, že diskriminácia menšín je stále vo vysokej miere tolerovaná naprieč našou spoločnosťou. Sociálne siete dnes prezentujú nielen to najlepšie z nás, ale bohužiaľ aj to najhoršie. Je nepredstaviteľné, aby sme v dnešnej dobe museli čeliť výsmechu, prejavom nenávisti a diskriminácii. Je našou povinnosťou sa tomu postaviť. V Stratégii pre rovnosť, inklúziu a participáciu Rómov do roku 2030 sme si stanovili cieľ eliminovať protirómsky rasizmus, podporovať antidiskrimináciu a participáciu a zvýšiť ochranu najviac zraniteľných skupín a jednotlivcov.

Nikdy nesmieme dovoliť, aby sa zločiny holokaustu znovu odohrali. A musíme udržať spomienky živé. Pretože znalosť hrôzy, ktorá sa odohrala a uznanie toho, čo boli ľudia schopní urobiť druhým, je pripomienkou povinnosti tejto a budúcich generácií zachovať dôstojnosť jednotlivca za každú cenu. Nikdy viac nemôžeme prenasledovať, degradovať alebo zabíjať ostatných len preto, lebo majú inú vieru alebo etnický pôvod, či politické presvedčenie.

Vyzývam všetkých, aby si dnes našli čas a spomenuli si na obeť a tých, ktorí prežili holokaust. Najväčším uctením ich pamiatky bude, keď budeme pokračovať v boji proti nenávisti, ochraňovať tých najzraniteľnejších a pokúsime sa urobiť zo sveta lepšie miesto pre každého. Ma bisteren!

(red)